

A young girl with light brown hair and blue eyes is smiling at the camera. She is wearing a blue jacket and a black chainmail hood that covers her head and neck. She is holding a white cup of coffee with a brown lid. The background is a sunlit forest with tall trees and green foliage. In the background, two other people are walking away from the camera.

Hembygdens barn och skola

Inspiration för hembygdsföreningar som vill samverka med skolan

SVERIGES
HEMBYGDSFÖRBUND

Författare: Viktoria Hallberg och Yvonne Nenander

Redaktör: Viktoria Hallberg

Layout: Olov Norin

Omslag: Frida Ahlström under Vikingadag med Lidingö Naturskola. Foto: Åsa Backlund

Utgivare:

Sveriges Hembygdsförbund (SHF)

Box 6167

102 33 Stockholm

Tel. 08-34 55 11

www.hembygd.se

Tryckeri: Trydells tryckeri

Tryckår: 2018

Innehåll

INLEDNING 5

HEMBYGDSTRÖRELSEN – EN RESURS FÖR SKOLAN 7

Lång erfarenhet
av skolsamverkan

Engagemang och
lokalkännedom

Föreningsliv och demokrati

Välkomna nyinflyttade

I SKOLANS VÄRLD 11

Dagens skola tog form

Läroplanen

Vi är alla olika

Praktiska förutsättningar

UTGÅ FRÅN LÄROPLANEN 13

Skolans värdegrund
och uppdrag

Övergripande mål
och riktlinjer

Exempel ur kursplanerna

- Bild
- Hem- och konsumentkunskap

- Idrott och hälsa

- Historia

- Slöjd

- Svenska

- Teknik

Förskoleklassen
och fritidshemmet

Ett stort utbud av skolmaterial

VAR MÖTER VI ELEVERNA? 28

Hembygdsföreningen i skolan

På hembygdsgården

I skolmuseet

På upptäcktsfärd i landskapet

I skolträdgården

HUR MÖTER VI ELEVERNA? 36

På elevernas villkor

Kulturarvspedagogik
och kulturmiljöpedagogik

Tidsresan

Muntligt berättande – en länk
mellan generationer

Utomhuspedagogik

FÖRBEREDELSE 43

Arbetsgrupp, syfte
och tidsplan

Praktiska frågor

Vems historia berättar vi?

Värderingar och bemötande

Svåra frågor

Föreningsutveckling

Samarbetspartner

FINANSIERING 48

Ta betalt

Samarbete och bidrag

TA KONTAKT MED SKOLAN 51

Lärare, rektor eller huvudman

Kulturombud och kulturskolan

Fortbildning för lärare

KOM IGÅNG 53

FOTO: K-G ZAHEDI FOUGSTEDT

I hembygdsrörelsen möts alla generationer kring lokal historia och kulturarv, för upplevelser, utveckling och lärande. Och framför allt har vi roligt tillsammans.

Inledning

En levande hembygd öppen för alla. Det är hembygdsrörelsens vision som antogs av riksstämman 2017. Då beslutades också att *Barn och unga* är ett fokusområde för hela hembygdsrörelsen 2018–2022. Här spelar förstås samverkan med skolan en viktig roll.

Hembygdsrörelsen är en unik resurs för skolan. Många skolelever får möta den lokala historien genom någon av Sveriges över två tusen hembygdsföreningar. Det sker ofta genom besök i hembygds-
gårdarnas kulturhistoriska miljöer. Eller så kommer hembygdsföreningars medlemmar till skolan, till exempel i rollen som klassmormor och klassmorfar. Många föreningar har också föremål, arkiv och hela skolmuseer som berättar skolans egen historia. I hembygdsföreningen möter skolan ett lokalt föreningsliv med engagemang och kunskap – en mötesplats för alla generationer. Samtidigt finns behov av att stärka och utveckla samarbetet med skolan ytterligare.

Den här skriften är ett stöd och inspiration för hembygdsföreningar som vill utveckla sitt samarbete, främst med

grundskolan. Det finns också många möjligheter till samarbete med andra skolformer, som till exempel särskolan och gymnasieskolan, eller för verksamheter med barn och unga på deras fritid. Men de ryms inte i denna skrift.

Skriften ger många tips och bra exempel från hela landet. Ett kapitel handlar om läroplanen men andra förutsättningar för skolans vardag beskrivs också. Ett kapitel berättar om *var* vi kan möta eleverna: I skolan, på hembygdsgården eller ute i landskapet. *Hur* vi möter eleverna är också en viktig fråga. Det finns olika pedagogiska metoder att utgå ifrån och tips att tänka på, så att mötet blir en bra upplevelse för alla. Ett långsiktigt och välfungerande samarbete behöver förberedas väl och i ett kapitel ges förslag på hur det kan gå till. Möjligheter till finansiering berörs också.

Skriften passar för studiecirklar där man förslagsvis kan ta upp ett kapitel vid varje träff. Som komplement till skriften finns längre reportage, exempel, fakta och länkar på Sveriges Hembygdsförbunds hemsida: www.hembygd.se/barnochunga

FOTO: INGRID LINDBERG

Bildkonstnären Ingrid Lindberg och Bohusläns hembygdsförbund har utvecklat projektet *Hembygd 2.0 – hitta berättelsen*. Utgångspunkterna för projektet är platsen, generationsmöten, ny teknik och digitalt berättande. Lärare och elever från Hamburgsundskolan arbetar här med research i Hamburgsunds bildarkiv. Resultatet är korta filmer kopplade till informationsskyltar i samhället. (Läs mer på sid 21.)

Hembygdsrörelsen – en resurs för skolan

Hembygdsföreningar och regionala hembygdsförbund har en lång erfarenhet av samverkan med skolan. Med engagemang och kunskap levandegör de ortens historia genom berättelser om platser, händelser och levnadsöden. Många föreningar har lokala arkiv och hembygdsgårdar med spännande kulturmiljöer som kan berika skolans undervisning i alla årskurser. Eleverna får prova på livet förr, söka i arkiv, slöjda och mycket mer.

Lång erfarenhet av skolsamverkan

Hembygdsrörelsen har samarbetat med skolan i hundra år. Rörelsen uppstod ur en vilja att bevara de lokala samhällenas livskraft och identitet under en tid av snabb industrialisering och urbanisering. Det handlade om bygdens historia men också om dess nutid och framtid. Då var förstås skolan viktig. Många hembygdsföreningar grundades av lärare och entusiastiska elever som läste hembygdskunskap, som då var ett eget skolämne. Det handlade om platsens särart, historia, traditioner och hantverk, men också om landskap, miljö, demokrati och samhället i stort.

Idag är hembygdskunskap inte ett eget ämne men ingår på andra sätt i läroplanerna. Ett exempel är *Att leva i närområdet* som är ett centralt innehåll i årskurs 1–3. Här ingår bland annat

hemortens historia. Eleverna får bland annat undersöka vad lokala platser, byggnader och vardagliga föremål kan berätta om barns, kvinnors och mäns levnadsvillkor under olika perioder.

Under årens lopp har många hembygdsföreningar och regionala hembygdsförbund tagit fram material för skolsamverkan. Det är bland annat skrifter, rapporter, lärarhandledningar och appar. Hembygdsföreningar samarbetar också med museer och andra organisationer kring aktiviteter för skolan.

Engagemang och lokalkännedom

Enligt läroplanen är ett av skolans mål att varje elev [...] *har inblick i närsamhället och dess arbets-, förenings- och kulturliv [...]*. Dessutom ska all undervisning innehålla ett övergripande historiskt perspektiv, så att eleverna kan

Statistik

46 procent av hembygdsföreningarna hade 2015 haft samarbete med en skola de senaste fem åren.

54 procent hade skolmuseer eller samlingar av skolföremål under 2015.

Källa: SHF

"Att kunna läsa och skriva och lära sej saker är bättre än hundra burkar dunder-honung."

Bamse

[...] utveckla en förståelse för samtiden och en beredskap inför framtiden [...].

Tidigare var lärare ofta från orten och kände väl till den lokala historien och landskapet. Idag kommer många lärare från en helt annan del av Sverige, eller från ett annat land. Den höga arbetsbördan och andra faktorer gör att de får prioritera hårt i planeringen av undervisningen. Samtidigt ska alla som arbetar i skolan *[...] verka för att utveckla kontakter med kultur-, arbets- och föreningsliv samt andra verksamheter utanför skolan som kan berika den som en lärandemiljö [...].* En hembygdsförening kan här vara en viktig resurs för skolan på flera sätt.

En hembygdsförening som besöker skolan kan berätta mycket om ortens historia men också om egna erfarenheter. Skolklasser som besöker hembygdsgårdar kan få uppleva och prova på "livet förr" som att elda i vedspis och steka sill. Några får möjlighet att odla och skörda i en trädgård. Andra får söka information i föreningens arkiv.

De som gör rundvandringar med elever i närområdet bidrar till ett centralt innehåll för årskurs 1–3: *Förutsättningar i natur och miljö för befolkning och bebyggelse, till exempel mark, vatten och klimat.*

Många hembygdsföreningar kan berätta om och visa en stor del av skolans egen historia utifrån samlingar av skolföremål, arkivmaterial eller hela skolmuseer. Där kan dagens elever uppleva hur det var att gå i skolan förr och samtala kring skillnader och likheter i skolan då och

nu. Även svårare frågor kan tas upp som särbehandling och aga.

För många barn är praktiska övningar på en hembygdsgård eller under en landskapsvandring en bra form av inläring. Men kanske är det allra viktigaste med samarbetet att eleverna får möta engagerade vuxna från orten som vill dela med sig av kunskaper och erfarenheter.

Föreningsliv och demokrati

Undervisningen i skolan ska enligt läroplanen bedrivas i demokratiska arbetsformer och förbereda eleverna för att aktivt delta i samhällslivet. Hembygdsföreningens

Sveriges Hembygdsförbunds ändamål

Sveriges Hembygdsförbunds ändamål är att vårda och synliggöra hembygdens kultur och miljö så att de blir en naturlig grund för ett gott liv. SHF ska i detta syfte arbeta för:

- ...att kunskapen om och känslan för hembygdens kultur- och naturarv fördjupas och förs vidare till kommande generationer.
- ...att kultur- och naturhistoriska minnen och miljöer tas till vara och görs tillgängliga för alla.
- ...att kulturarv, miljö, tradition och hävdvunnen sed skyddas vid planering och förändring av samhället.
- ...att med kunskap om kultur- och naturarvet aktivt delta i förbundet av framtidens hembygd.

vardagliga arbete bygger på demokratiska principer så som förtroendeval och att alla får komma till tals. Många hembygdsföreningar är också delaktiga i samhällets demokratiska processer, till exempel som remissinstanser för fysisk planering. Så i möte med en hembygdsförening kan eleverna få insikter i praktisk föreningsdemokrati.

Ett tema att ta upp med eleverna är också hembygdsrörelsen som en av Sveriges folkrörelser. Deras framväxt vid förra sekelskiftet innebar bland mycket annat att stora delar av befolkningen organiserade sig och lärde sig praktiskt, demokratisikt föreningsarbete långt före rösträttens införande.

Välkomna nyinflyttade

Nyinflyttade personer kan tycka att det är extra givande att möta sin lokala hembygdsförening. Dels ger det ett socialt nätverk och dels lär man sig mer om platsen där man bor. Det gäller inte minst nyinflyttade barn. Här kan en hembygdsförening spela en viktig roll genom att vara välkomnande, berätta om ortens historia och olika samhällsfunktioner, kulturliv och lokala "smultronställen". Föreningen kan också vara ett extra stöd för dem som håller på att lära sig svenska. Med nyinflyttade personer kommer nya kunskaper, perspektiv och erfarenheter som en hembygdsförening kan ta tillvara.

Hembygdsrörelsens vision:

En levande hembygd öppen för alla

- vi ska värna kulturarvet över tid
- vi ska vara en välkomnande rörelse som möter människors kulturarvsintresse
- vi ska verka i lands- och stadsbygd
- vi ska spela en aktiv roll för en hållbar samhällsutveckling
- vi ska erbjuda våra kompetenser till andra samhällsaktörer

"Framtiden intresserar mig – jag ska leva resten av mitt liv i den."

Mark Twain

FOTO: ULLA SPÖRNER

EXEMPEL

Barn och unga i Indal

– Vår årskurs 8 samarbetade med hembygdsföreningen i tema "Skogen". Det var mycket lyckat. Flera av eleverna gick senare med i hembygdsföreningen och hjälper nu till vid den årliga spelmansstämman och andra aktiviteter. Två har också valts in i hembygdsföreningens styrelse. Och nu kommer elever i de andra klasserna och frågar om de också får vara med! Det berättar Eva Fahlberg som är bild- och musiklektör vid Lidens skola i Indal, Medelpad.

Klassen deltog i och vann tävlingen *Skogen i skolan* och ville sen fortsätta jobba med temat. De bjöd då in hembygdsföreningen som kom till skolan och berättade om bygdens historia och hur människor där levt förr.

– Framför allt var det kläder, mat och vardagsliv som engagerade eleverna. Vad man arbetade med och hur man var klädd på den tiden. De fick också lära sig skogslekar, berättar Eva Fahlberg.

De ungas engagemang var det verkligen inget fel på enligt Margareta Johansson, sekreterare i Indals hembygdsförening:

– Bilden att ungdomar är ointresserade och inte vill vara med har kommit riktigt på skam. De har varit så intresserade och

FOTO: GUDRUN BRÄNNBERG

engagerade. De vill veta allt möjligt. Året därpå ordnade vi skoldagar för förskoleklassen och låg- och mellanstadiet. Det var föreningens ungdomar som planerade dagarna och stationerna.

– Det är kul att jobba i hembygdsföreningen. Man träffar folk och gör nytta. Nu planerar vi för nästa år, spelmansstämman och andra saker, säger Erik Öhlen, 18 år.

Barnens hembygdsgård i Indal

Indals hembygdsförening bygger nu *Barnens hembygdsgård* i ett av husen på hembygdsgården. Den finansieras genom ideella krafter och bidrag från kommunen och länsstyrelsen. Margareta berättar vidare:

– Vi ordnade en barnvecka på sommarlovet innan skolan började. Då bjöd vi in barnen i trakten. Den första dagen kom bara tio barn i åldern sex till tolv, men följande dagar kom de fler och sista dagen var de tjugo stycken. Vi gjorde fika och lunch tillsammans, byggde kojor, målade, bakade och putsade fönster. De tyckte det var jätteroligt och nu vill de komma tillbaka nästa sommar.

Fyra av föreningens ungdomar var ledare under veckan. Under barnveckan bildades en referensgrupp för *Barnens hembygdsgård*. De planerar nu vad de ska ha i huset. Det kan bli en gammaldags skolsal och en verkstad där man bland annat kan snickra och väva.

I skolans värld

Ju mer en hembygdsförening känner till skolans förutsättningar och vardag desto lättare är det att anpassa det man erbjuder. Skolans verksamhet utgår från skollagen och läroplanen, men också utifrån hur skolan valt att arbeta. I det här kapitlet beskrivs något om hur det kan se ut i skolans värld.

Dagens skola tog form

Skolans organisation och uppdrag har förändrat under årens lopp. Den gamla folkskolan började ersättas under 1950-talet av den nya grundskolan som var fullt införd först på 1970-talet. Folkskolans undervisningsplan ersattes av läroplan för grundskolan. 1991 bytte skolan huvudman, från att tidigare främst ha varit statlig till att bli kommunal. Under 1990-talet skedde också en ökning av privata huvudmän. Idag kan en skolas huvudman vara exempelvis ett bolag, ett kooperativ eller en stiftelse. Varje skola har en betydande frihet att forma sin verksamhet utifrån olika intresseområden och pedagogiska inriktningar.

Läroplanen

Skolans uppdrag är reglerat i skollagen och läroplanerna. Läroplanerna är förordningar utfärdade av regeringen. År 2011 fick skolan nya läroplaner och

ett nytt betygssystem. Läroplanerna beskriver verksamheternas värdegrund och uppdrag, mål och riktlinjer samt kursplaner och kunskapskrav. 2017 reviderades läroplanerna med tillägg om digital kompetens.

Vi är alla olika

De allra flesta elever går i en "vanlig" klass där alla kan lära av varandras olikheter. Det kan till exempel vara elever som nyligen kommit till Sverige från ett annat land. I en skolklass kan det därför finnas elever som ännu inte är så vana vid det svenska språket. En elev kan också vara rullstolsburen eller ha andra särskilda behov. Någon elev kan leva med skyddad identitet, vilket ställer särskilda krav. En hembygdsförening som samarbetar med skolan behöver därför planera aktiviteter tillsammans med ansvarig lärare så att de blir bra upplevelser för alla.

"Hon är lite annorlunda, ja. Men det är ju egentligen alla – lite olika de andra."

Bamse

Skolor kan ha olika pedagogiska inriktningar och profiler som kan påverka vilka aktiviteter de föredrar i ett samarbete med en hembygdsförening. En skola kan arbeta utifrån Montessoripedagogik eller Waldorfpedagogik. En annan kan ha extra tid i schemat för till exempel idrott eller estetiska ämnen. En skola arbetar utifrån respektive ämne, medan en annan arbetar mer ämnesintegrerat och tematiskt. Här gäller det att försöka anpassa samarbetet efter skolans prioriteringar och förutsättningar.

Praktiska förutsättningar

Skoldagen är ofta väl inrutad enligt scheman inklusive tider för matbespising,

skolbussavgångar och annat. Om en klass ska göra en utflykt kan en extra vuxen behöva följa med, vilket kan betyda att skolan behöver en vikarie. Dessutom har skolan begränsningar när det gäller aktiviteter som förutsätter utgifter för eleverna, som till exempel matsäck. Kostnad för bussresor behöver ofta täckas av skolans budget medan det på vissa håll finns avtal om fria resor för skolklasser. Många lärare har begränsat med tid för att organisera studiebesök, temadagar eller att utveckla och förbereda nya undervisningsformer.

Därför kan det behövas god framförhållning när en hembygdsförening och skolan gemensamt planerar för ett samarbete.

Röster från skolan

Pia Rimpikangas, lärare åk 2:

– Eleverna får ut så mycket av vår gammaldags skoldag med Torshällas hembygdsförening. Det är ett stort värde att barnen får träffa äldre människor och se att man levt annorlunda förr. Barnen ska ju enligt läroplanen få kännedom om närområdets historia, kunna jämföra livet förr och nu och pröva olika lärstilar. Det uppfylls verkligen den här dagen. Det är fantastiskt att föreningen vill och orkar bjuda oss på det här!

Niklas Bergman, rektor på Jonstorpsskolan i Höganäs:

– Samarbetet med föreningslivet är mycket givande för vår skola. Med pensionärsföreningen hade vi ett utbyte kring IT då eleverna på lektionstid "elevens val" i årskurs 8 handledde pensionärerna i dataanvändning. Pensionärerna har sedan bidragit vid läxläsning på fritidsgården. Med en kulturförening har vi haft ett samarbete kring skolans stenåldersprojekt. Om en lokal förening arbetar utifrån läroplanen kan lärarna lägga planerings- och fortbildningstid på samarbetet.

Malin Nävelsö, Lunds Montessorigrundskola åk 6–9:

– Mitt bästa tips är att erbjuda ganska färdiga program eller upplägg till lärare. De är ofta glada för samarbeten att pigga upp undervisningen med. Jag tror att det för en hembygdsförening är väsentligt att tydligt informera om vad man vill göra med skolan, eftersom det är en resurs som många inte tänker på. Det är också bra om hembygdsföreningen anpassar erbjudanden för olika åldersgrupper, så man inte bara når de yngsta.

Utgå från läroplanen

En hembygdsförening som vill samarbeta med skolan vinner på att känna till läroplanen. I det här kapitlet kan du läsa utdrag och exempel ur *Läroplanen för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet*. Här finns också exempel på vad en hembygdsförening kan erbjuda skolan utifrån de olika delarna i läroplanen.

Skolans värdegrund och uppdrag

Läroplanens första del beskriver skolans värdegrund och uppdrag. Den gäller också för förskoleklassen och fritidshemmet. Här beskrivs skolans grundläggande värden som respekt för de mänskliga rättigheterna och de demokratiska värderingar som det svenska samhället vilar på. De är bland annat alla människors lika värde, jämställdhet mellan kvinnor och män samt solidaritet med svaga och utsatta.

Ett avsnitt handlar om förståelse och medmänsklighet. Här betonas förmågan att förstå och leva sig in i andras villkor och värderingar. Kulturarvet lyfts fram som en trygg identitet, både det egna och det gemensamma. Främlingsfientlighet och intolerans ska mötas med kunskap, öppen diskussion och aktiva insatser.

Skolan har i uppdrag att förbereda eleverna för att leva och verka i samhället. De ska kunna orientera sig och agera i en komplex verklighet och kritiskt granska information. Genom att samtala, läsa och skriva ska de få rika möjligheter att utveckla sin språkliga förmåga. Deras kreativitet, nyfikenhet och självförtroende ska stimuleras. De ska också utveckla digital kompetens och ett förhållningssätt som främjar entreprenörskap.

En viktig uppgift för skolan är att ge överblick och sammanhang. Därför finns fyra övergripande perspektiv för all undervisning. De är det historiska, internationella och etiska perspektivet samt miljöperspektivet. Strävan ska vara att skapa de bästa förutsättningarna för elevernas bildning, tänkande och kunskapsutveckling.

Barnkonventionen

FN:s konvention om barnets rättigheter innehåller bestämmelser om mänskliga rättigheter för barn. Bland annat att alla barn har samma rättigheter och lika värde, samt rätt att uttrycka sin mening och få den respekterad. UNICEF, United Nations Children's Fund, FN:s barnfond, arbetar för att bestämmelserna i konventionen följs. unicef.se/barnkonventionen

TIPS! En sammanställning av läroplanen för grundskolan har gjorts av läraren Siv Myhr inom projektet *Nu blir vi yngre*, Heimbygda, hembygdsförbund för Jämtland och Härjedalen. Översikten visar centralt innehåll för olika skolämnen och årskurser som en hembygdsförening kan erbjuda skolan samarbete kring. Sammanställningen finns som pdf på www.hembygd.se/barnochunga

Läs mer om projektet *Nu blir vi yngre* på www.heimbygda.se

Läroplanerna

Skolformerna grundskolan, grundsärskolan, specialskolan och sameskolan har var sin läroplan. De innehåller fem delar: *Skolans värdegrund och uppdrag, övergripande mål och riktlinjer för utbildningen, förskoleklassen, fritidshemmet och kursplaner som kompletteras med kunskapskrav.* Kunskapskraven är föreskrifter fastställda av Skolverket. Läroplanerna finns att ladda ned, lyssna på och beställa på Skolverkets hemsida. Där finns också annat stödmaterial som allmänna råd, filmer och rapporter.

www.skolverket.se

TIPS! En hembygdsförening som känner till skolans värdegrund och uppdrag kan väva in dem i sitt samarbete med skolan. Det kan vara i samtal med eleverna om händelser och levnadsöden ur lokalhistorien eller som utgångspunkt när man planerar mer praktiska aktiviteter. Eleverna kan intervjua hembygdsföreningens medlemmar om deras uppväxt och hur orten sett ut tidigare, eller varför inte erbjuda eleverna en landskapsvandring

i närområdet. Man kan uppleva olika historiska miljöer, utföra arbetsmoment på hembygdsgården eller se en film tillsammans som Vilhelm Mobergs *Utvandrarna*. I samband med aktiviteten kan man ha reflekterande samtal kring ett valt tema som jämställdhet, demokrati, hälsa och livsstil eller problemlösning och entreprenörskap.

Övergripande mål och riktlinjer

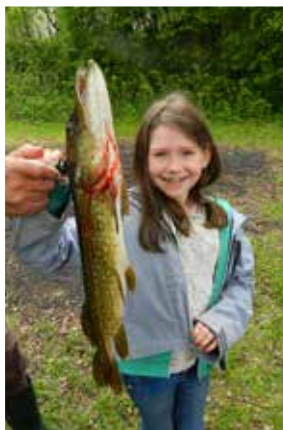
Här beskrivs normer, värden och kunskaper som alla elever bör utveckla i grundskolan. Målen anger inriktningen på skolans arbete. Riktlinjer anges både för lärarna och för alla som arbetar i skolan. I ett avsnitt beskrivs också rektorns ansvar.

Utforskande, nyfikenhet och lust att lära lyfts fram som grund för skolans verksamhet. Mål för olika kunskapsområden beskrivs. Här betonas också förmågor som att kunna lösa problem och tänka kritiskt. Eleverna ska få insikt i det svenska, nordiska och västerländska kulturarvet samt grundläggande kunskaper om de nordiska språken. Eleverna ska också få kunskaper om de nationella minoriteternas kultur, språk, religion och historia.

Ett avsnitt handlar om elevernas ansvar och inflytande. Demokratins principer, att kunna påverka, ta ansvar och vara delaktig ska omfatta alla elever. Alla som arbetar i skolan ska främja elevernas förmåga och vilja till ansvar och inflytande över den sociala, kulturella och fysiska skolmiljön.

Under rubriken *Skolan och omvärlden* står att eleverna ska få underlag för att välja fortsatt utbildning. Det förutsätter samverkan med arbetslivet och närsamhället.

EXEMPEL

Skoldagar i Grödinge

Då Grödinge hembygdsförening, i Stockholms län, firade 50-årsjubileum 1993 bjöd man in elever från Malmsjö skola. De skulle få pröva på livet förr. Alla skulle vara aktiva, ingen fick bara titta på.

Det blev väldigt populärt, och sedan dess har samarbetet med alla skolor i kommunen pågått. Två dagar i maj och två dagar i september är skoldagar i Vasastugan. Två klasser F-3 per dag.

– Vi har byggt upp olika stationer där barnen får prova på att göra

hushållssysslor, berättar Inga-Britt Hellberg som var pionjär med skolsamarbetet.

– Vår hembygdsgård ligger vackert intill sjön, man kan till och med meta! Inomhus finns äldre inredning, redskap och kläder – allt man behöver för att leva sig in i en annan tid. Det är viktigt att barnen får göra något själva, det fungerar inte att bara stå och lyssna. Men vi har ett sagorum också, så om något barn blir för trött går det bra att sitta där och höra en saga.

Köskammaren är en avdelning där barnen får veta hur man gjorde förr med sin rena tvätt, sin kalla spis

och sitt raka hår. Barnen får stänka, stryka och mangla, hämta ved, tända spisen, mala mjöl, mala kaffe, hacka socker och locka håret med spisvarm locktång. I kammaren kan ett vedträ, några trasor och garn bli en docka.

De får tillverka fågelholkar och barkbåtar på vedbacken, studera en bikupa, sätta potatis och så bondbönor i trädgårdslandet – och skörda när de kommer tillbaka på hösten! Och så sakletning i en sophög, för vem vet vad som kan finnas i och under jorden...?

Text: Yvonne Nenander

► **TIPS!** En hembygdsförening som känner till skolans mål och riktlinjer kan utgå från dem i planeringen av alla aktiviteter med skolan. De kan vävas in i prova-på-dagar, i samtal och vid studiebesök med eleverna. Det kan handla om arbetslivet och fortsatta studier, frågor om solidaritet mellan människor, hållbar utveckling eller livsstil och hälsa. Tävlingar är ofta populära bland elever. Föreningen kan utlysa en uppsats-, tecknings-, eller filmtävling kring ett tema ur skolans mål och riktlinjer. Varför inte utlysa en uppsats- eller filmtävling i samarbete med kommunen på tema "min hembygd"!

TIPS! På de flesta orter finns lokal historia som rör Sveriges nationella minoriteter. En hembygdsförening kan här bidra till skolans mål genom berättelser och bilder på temat. Det kan också ske i samarbete med romska, judiska, svenskfinska eller andra kulturföreningar. Sametinget driver en webbplats som samlar många av Sveriges nationella minoriteter och minoritetsspråk. Där kan man finna mycket värdefullt material.

www.minoritet.se

EXEMPEL

Ungdomar k-märker

Västmanlands läns museum mötte i början av 2000-talet ett 20-tal skolklasser i länet. Målet var att diskutera och dokumentera vad kulturarv och kulturmiljöer betyder i unga människors liv. I skriften *Ungdomar k-märker* presenterades ett urval av ungdomarnas k-märkningar, ordigerade med deras egna ord och illustrerade i foto.

– Genom projektet blev ungdomars tankar och åsikter synliga kring den miljö och värld vi alla delar tillsammans, säger Carl-Magnus Gagge, läns museichef.

issuu.com/vastmanlandslansmuseum

Exempel ur kursplanerna

Kursplanerna beskriver syfte, centralt innehåll och de långsiktiga målen för de olika skolämnena. Kunskapskrav anger kunskapsnivån för de olika betygsstegen. För förskoleklassen och fritidshemmet beskrivs bara syfte och centralt innehåll.

En hembygdsförening kan bidra till elevernas lärande i alla skolämnen och årskurser. Det kan vara i till exempel musik, kemi eller biologi. Det kan handla om folkmusik, kolets kretslopp eller artkunskap. En hembygdsförening kan också bidra i olika elevprojekt som grupp-arbeten eller elevernas gymnasiearbeten under sista året i gymnasiet. Här följer några exempel ur kursplanerna med förslag på tema för samarbete med en hembygdsförening.

FOTO: LARS FREDRIKSSON

Bild

Undervisningen i ämnet bild utgår från tre områden, bildframställning, redskap för bildframställning och bildanalys. Eleverna ska bland annat lära sig hur bilder skapas och kan tolkas. De ska få diskutera och granska bildbudskap och lära sig om bilder i olika kulturer, både historiskt och i nutid. De ska utveckla sin kreativitet och skapa bilder med digitala och hantverksmässiga tekniker och verktyg samt med olika material.

Centralt innehåll i årskurs 1–3, bland annat:

- Framställning av berättande bilder, till exempel sagobilder.

- Analys av historiska och samtida bilder och vad bilderna berättar, till exempel dokumentära bilder från hemorten och konstbilder.

Centralt innehåll i årskurs 7–9, bland annat:

- Digital bearbetning av fotografier och andra typer av bilder.
- Rättigheter och skyldigheter, etik och värderingar vid bruk av bilder.
- Yttrandefrihet och integritet i medier och övriga sammanhang.

TIPS! En hembygdsförening kan erbjuda skolan att jobba med sagobilder eller ta del av äldre foton. Nytagna foton från en plats kan jämföras med äldre.

– I de högre årskurserna ska eleverna få erfarenhet av visuell kultur där film, foto design, konst, arkitektur och miljöer ingår, säger Eva Fahlberg som är bild- och musiklärare vid Lidens skola i Sundsvalls kommun. Det gäller att analysera historiska och samtida bilder. I vår hembygdsförening har kassören skrivit en bok om lokala konstnärer som vi också använder i undervisningen.

EXEMPEL

Berätta och måla om din hembygd

Årstad hembygdsförening i Halland har bidragit till ett kulturprojekt med Årstadskolan. Eleverna jobbade med sagor, lokal historia, skrivande och bild. Allt planerades utifrån läroplanen. Nästan alla ämnen integrerades i projektet.

– Det är det roligaste projektet under mina 37 år som lärare, säger Gunilla Josefsson, lärare i klass 4–5.

www.arstadshembygdsforening.se

FOTO: LARS HILLERTZ

Hem- och konsumentkunskap

Eleverna ska här utveckla både kunskaper och intresse för hemmets arbete, ekonomi och konsumtion. Ett tema är hur våra val i hushållet påverkar hälsa, välbefinnande och gemensamma resurser. Jämställdhet och arbetsfördelning i hemmet lyfts också fram.

Eleverna ska planera och tillaga mat och måltider för olika situationer och sammanhang. De ska också lära sig att hantera och lösa praktiska situationer i hemmet. Mat, måltid och hälsa är ett huvudtema inom ämnet. Det andra är konsumtion och ekonomi. Miljö och livsstil är det tredje.

Centralt innehåll i årskurs 1–6, bland annat:

- Recept och instruktioner för bakning och matlagning.
- Redskap, utrustning, hygien och säkerhet vid bakning och matlagning.
- Måltidens betydelse för gemenskap.
- Olika mattraditioner.

Centralt innehåll i årskurs 7–9, bland annat:

- Hushållets ekonomi.
- Hur man kan hushålla med och ta vara på livsmedel.
- Olika mattraditioner och deras ursprung och betydelse.

TIPS! En hembygdsförening kan komma till skolan och samtala med eleverna om till exempel jämställdhet eller hushållsekonomi förr och idag. Dagens livsmedelsproduktion kan jämföras med självhushållningens tid. Föreningen kan ge klassen smakprover och recept, och berätta om deras historia och betydelse. Eleverna kan också komma till hembygdsgården och få prova olika matlagningsmetoder, kanske baka i bagarstugan eller laga mat på vedspis. Ett viktigt tema i hem- och konsumentkunskap är hållbar utveckling, här kan en hembygdsförening bidra med historiska perspektiv och i samtal om de miljöproblem vi har att hantera idag.

EXEMPEL

Nora hembygdsförening bjöd in ungdomsgård

Nora hembygdsförening, i Ångermanland, bjöd in ungdomar från ungdomsgården "Kåken" i Härnösand till hembygdsgården. De bakade tunnbröd i bagarstugan, åkte skoter och tog del av berättelser om bygden. Några av ungdomarna hade nyligen kommit till Sverige från andra länder.

Idrott och hälsa

Ämnet består av tre områden. De är rörelse, hälsa och livsstil samt friluftsliv och utevistelse. Eleverna ska utveckla intresse för att röra på sig och vara i naturen. Samarbetsförmåga och respekt för andra är också viktiga delar. Eleverna ska få kunskaper om risker och säkerhet och hur man agerar i nödsituationer.

Centralt innehåll i årskurs 1–3, bland annat:

- Enkla lekar och danser och deras regler.

- Att orientera sig i närmiljön och enkla kartors uppbyggnad.
- Lekar och rörelse i natur- och utemiljö.
- Allemansrättens grunder.

Centralt innehåll i årskurs 7–9, bland annat:

- Komplexa rörelser i lekar, spel och idrotter, inomhus och utomhus, samt danser och rörelser till musik.
- Traditionella och moderna danser samt rörelse- och träningsprogram till musik.

- Kulturella traditioner i samband med friluftsliv och utevistelse.

TIPS! En hembygdsförening kan bidra till undervisningen under utflykter i landskapet, till exempel genom kartläsning och samtal om allemansrätten. Föreningen kan också visa äldre lekar och danser, både utomhus och inomhus. Ett sätt att vara ute i naturen och landskapet tillsammans är att göra en tipspromenad, eller varför inte en skattjakt?

EXEMPEL

Naturen som gym

Skånes hembygdsförbund erbjuder en visning på tema rörelse på sin gård Ballingstorp. På ett stopp berättas om hur människorna som bott på gården har använt musklerna i landskapet - stenar har flyttats till odlingsrösen, träd har fällts och flyttats. Sedan får besökarna själva använda naturen som ett gym. Vilka rörelser kan man göra med hjälp av stenar, träd och gamla stubbar? De får också prova på olika gammeldags lekar som att rulla tunnband.

FOTO: ELIN LILJA

Historia

Eleverna ska här få utveckla kunskaper om historiska sammanhang och likheter och skillnader i människors levnadsvillkor och värderingar. De ska få utveckla nyfikenhet på historia, källmaterial, platser och människors berättelser. Att kritiskt granska, tolka och värdera källor är en viktig del liksom att reflektera över hur historia används i olika sammanhang.

Centralt innehåll i årskurs 4–6, bland annat:

- Forntid och medeltid till cirka 1500.

- Norden och östersjöriket Sverige, cirka 1500–1700.
- Ökat utbyte och jordbrukets omvandling, cirka 1700–1850.
- Hur historia används och historiska begrepp.

Centralt innehåll i årskurs 7–9, bland annat:

- Industrialisering, samhällsomvandling och idéströmningar, cirka 1700–1900.
- Imperialism och världskrig, cirka 1800–1950.
- Demokratisering, efterkrigstid och globalisering, cirka 1900–nutid.

TIPS! En hembygdsförening kan bidra till undervisningen med samtal om historieskrivning och källkritik. Ett annat tema är hur vi använder historia för olika syften. Många har egna hembygdsböcker och annat lokalhistoriskt material att utgå ifrån. Man kan också berätta om traktens historia, sin egen uppväxt och andra erfarenheter. Hembygdsföreningens arkiv är en guldgruva som kan användas med en klass för olika projekt. Under en vandring i närsamhället kan man berätta och samtala om ortens miljö, landskap och historia. Om eleverna gör uppsatser om historiska händelser kan hembygdsföreningen bidra med material och kanske handledning.

EXEMPEL

Hembygdsgården som extra klassrum

Skolfoton, berättelser, filmer och tidslinjer är något eleverna får jobba med tillsammans med Fors hembygdsförening i Bispgården. Hembygdsföreningen har arbetat fram en lokal kursplan i historieämnet tillsammans med lärarna på Järåsskola. Med de allra minsta blir det ringlekar, sång och musik, och kanske bakning.

– Vi jobbar också ihop med fritidshemmet som hjälper oss att göra iordning midsommarstången dagen före midsommarafton. Att barnen känner sig hemma här är viktigt, säger Ulla Jönsson som är ordförande i föreningen.

På bilden får femteklassare få prova på smide i smedjan, en av sjutton byggnader.

Text: Yvonne Nenander

Läs mer på www.hembygd.se/barnochunga

FOTO: INGRID LINDBERG

FOTO: ALICE SMART

EXEMPEL

Unga och äldre skapar film om hembygden tillsammans

Projektet *Hembygd 2.0 – hitta berättelsen* drivs av Bohusläns hembygdsförbund på initiativ av bildkonstnär Ingrid Lindberg. Utgångspunkter för projektet är att levandegöra lokala historier och kulturarv med film och digitala berättelser. Det sker genom generationsmöten mellan unga och kulturarvsföreningar, ofta med äldre medlemmar. Utifrån sina olika kompetenser skapar de tillsammans digitala berättelser som sprids i olika medier. Ett exempel är pilotprojektet *Samhället berättar* där elever i årskurs 5 och 6 har skapat filmer till informationsskyltar om kulturhistorien

på orten. Utifrån möten med äldre personer från bildarkivet på orten och berättelser och bilder i bildarkivets samlingar har eleverna skapat korta filmer som visats vid fullsatta filmkvällar i Folkets hus och som finns tillgängliga på Youtube. Eleverna har själva fått ta initiativ till möten, research, intervjuer och filmgestaltning. Allt utifrån den kunskap som den äldre generationen kunnat förmedla genom bilder och samtal. Medlemmarna i bildarkivet säger att projektet varit en fantastiskt rolig resa, ett fenomenalt projekt och lärarna framhåller värdet i mötena och samtalen mellan eleverna och de äldre och är imponerade av elevernas kreativitet och engagemang.

Text: Yvonne Nenander

Läs mer projektets hemsida:
hembygd20.wordpress.com

Arkivens skattkammare

Hembygdsföreningar kan göra mycket med skolan i samarbete med olika arkiv. Städer kan ha egna stadsarkiv och stadsbibliotek. I varje län finns förenings- eller folkrörelsearkiv och på sju platser i landet finns det landsarkiv. Dessa orter är: Göteborg, Härnösand, Lund, Uppsala, Vadstena, Visby och Österund. Regionalt finns också länsbiblioteken. I Stockholm finns Riksarkivet och Krigsarkivet. Arkiven har ofta också intresse av samarbete med skolan. För kontakt med förenings- eller folkrörelsearkiven kan man vända sig till kommunen.

Arkivguiden.se
Arkivpedagogen.se

Slöjd

Ämnet slöjd handlar om olika hantverk, material och uttrycksformer. Eleverna ska lära sig om färg, form, funktion, konstruktion, material och teknik. Andra perspektiv som ingår är säkerhet och hållbar utveckling. Förståelse för slöjd, hantverk och design från olika kulturer och tidsperioder är också en viktig del.

TIPS! Hemslojden är en ideell organisation för slöjd och hantverk med lokalavdelningar i hela landet. De arrangerar kurser och utställningar, med mera.

www.hemslojden.org

TIPS! I varje län finns hemslojds-konsulenter som arbetar för att utveckla slöjden både som kulturyttring och som näringsgren. De sprider kunskap om slöjd i form av bland annat kurser, utställningar och projekt tillsammans med många samarbetspartner. Hemslojds-konsulenter kan erbjuda en utbildning för slöjdhandledare som till exempel en hembygdsförening kan gå. Skånes hemslojdsförbund har tagit fram skriften *Barnen och hemslojden*, om att ge barn möjlighet att slöjda.

Läs mer hos Nämnden för hemslojdsfrågor: nfh.se

EXEMPEL

Hantverk, bakning och skattjakt

Det är hantverk och skapande verksamhet man satsar på under familjedagarna i Lindesnäs, Västerdalarna.

Här vårdar hembygdsföreningen ortens bruksmuseum, dess kulturmiljö och naturstig. Man har rekonstruerat ett arbetarhem från finnmarken och här finns en vävstol som barn får väva på.

– Vi försöker få en miljö för gemenskap bland de boende och

ta tillvara kompetens och kunskap som finns i bygden, säger Berit Halvarsson som är sekreterare i Lindesnäs Gemenskap.

– Barnen är en viktig målgrupp. Vi satsar på hantverk då och nu, historia igår och idag, under hela året då museet är öppet för allmänheten och inte minst under Lindesnäsdagarna ett par dagar i juli månad.

Text: Yvonne Nenander

Läs mer på www.hembygd.se/barnochunga

Svenska

I svenska ska eleverna utveckla sitt intresse för att läsa och skriva. Här ingår förstås skönlitteratur från olika tider och skilda delar av världen men också sakprosa, poesi och andra typer av texter. Eleverna ska skapa olika typer av texter, både själva och tillsammans med andra. Kunskap om hur man söker och kritiskt värderar information från olika källor är också ett viktigt område.

EXEMPEL

Välkommen till min plats!

Stockholmskällan och Wikimedia har skapat en metod för skolelever att söka och dela kunskap om sitt närområde. De söker information via bibliotek, hembygdsföreningen och kanske en inbjuden arkeolog. Resultatet publiceras på Wikimini, (Wikipedia för yngre). Eleverna utvecklar sin kompetens inom MIK, Media och informationskunnighet. Ett testprojekt genomfördes i stadsdelar i Stockholm som Hjulsta-Tensta och Enskede under 2016. Nu sprids det till fler orter.

stockholmskallan.stockholm.se/skola/valkommen-till-min-plats

Muntligt berättande, presentationsteknik och argumentation ingår också liksom ansvarsfullt agerande vid kommunikation till exempel i digitala medier. Eleverna ska få bekanta sig med de nordiska grannspråken och de nationella minoritetsspråken.

I svenska som andra språk ska eleverna få rika möjligheter att kommunicera på svenska utifrån sin kunskapsnivå.

TIPS! En hembygdsförening kan vara en resurs för skolan på många sätt i både svenska och svenska som andraspråk. Man kan delta i lektioner vid projektarbeten, läsande och muntligt berättande. Man kan bidra i samtal om språk, litteratur, presentationsteknik och hantering av olika källor eller arkiv. Med nyanlända elever kan man delta i språkövande, både muntligt, skriftligt och vid läsning.

Teknik

I teknik ska eleverna lära sig om tekniken i vardagen och hur man kan lösa problem och uppfylla behov med hjälp av teknik. De ska också utveckla egna tekniska idéer och lösningar. Teknikens historiska utveckling ingår liksom hur användningen av teknik påverkar människan, samhället och miljön.

Centralt innehåll i årskurs 1–3, bland annat:

- Datorer, deras användning och delar.
- Föremål i elevens vardag och hur de anpassats efter människans behov.

- Hur föremålen i elevens vardag har förändrats över tid.
- Att skapa egna konstruktioner med enkla mekanismer.

Centralt innehåll i årskurs 4–6, bland annat:

- Hur vanliga, hållfasta och stabila konstruktioner är uppbyggda, till exempel broar.
- Säkerhet vid teknikanvändning.
- Olika sätt att hushålla med energi i hemmet.
- Hur teknik ingår i och förändrar förutsättningar för olika yrken.

TIPS! En hembygdsförening kan i klassrummet visa mindre handverktyg och låta eleverna prova dem. Föreningen kan också delta i samtal om olika tekniska utmaningar, lösningar och konsekvenser av dessa. På en hembygdsgård kan elever få prova på olika verktyg, lösa tekniska problem och göra egna konstruktioner. Under en landskapsvandring kan man titta på och samtala om tekniska perspektiv på hus, vägar och broar. Föreningen kan bidra i samtal om tekniska förändringar som påverkat orten.

EXEMPEL

ArbetSam

ArbetSam är samverkansorganisation för Sveriges cirka 1500 arbetslivsmuseer. De berättar om industrisamhällets kulturarv med upplevelser för alla åldrar och alla sinnen. Många har verksamhet särskilt riktad till barn och ungdomar. ArbetSam har tagit fram en metod för skolsamverkan, *Arbetslivsmuseer som klassrum*, med många goda exempel som också kan inspirera hembygdsföreningar.

www.arbetsam.com

EXEMPEL

Pythagoras industrimuseum

Pythagoras industrimuseum är en tändkulemotorfabrik med arbetarbostad i Norrtälje. De har berättelser om maskiner, människor och om världen under tidigt 1900-tal. De har tagit fram skolmaterial i teknikämnet för grundskolan och särskolan och erbjuder skolprogram för olika årskurser.

www.pythagorasmuseum.se

Förskoleklassen och fritidshemmet

Förskoleklassen och fritidshemmet har varsin del i läroplanen. Där beskrivs deras syfte och centrala innehåll. Det finns inga kursplaner eller kunskapskrav som för de olika skolämnena, vilket ger en större frihet för hembygdsföreningar som vill erbjuda aktiviteter.

Förskoleklassen innehåller både fri lek och pedagogiska inslag. Här ska eleverna bland annat få pröva olika arbetssätt, uttrycksformer och uppleva olika miljöer. De ska få utveckla sin fantasi och inlevelse. Lärandet sker tillsammans med andra genom lek, rörelse och skapande, både inne och ute i naturen.

Centralt innehåll för förskoleklassen, bland annat:

- Rim, ramsor och andra ordlekar.
- Digitala verktyg och medier för kommunikation.
- Skapande genom lek, bild, musik, dans, drama och andra estetiska uttrycksformer.
- Matematiska resonemang och uttrycksformer.
- Naturen och människors levnadsvillkor på hemorten och andra platser under olika tider, utifrån elevernas erfarenheter och intressen.
- Några vanliga tekniska lösningar i elevernas vardag, hur de är uppbyggda, fungerar och skulle kunna förbättras.
- Hur människors olika val i vardagen kan bidra till en hållbar utveckling.

Fritidshemmet är en pedagogisk verksamhet för de yngre eleverna. Den är också öppen under lov. Eleverna ska här få en meningsfull fritid där de utvecklas och lär tillsammans med varandra. De ska utveckla sin fantasi, kreativitet och förmåga att

lösa problem. Genom att eleverna får vistas ute i naturen och i samhället får de ta del av ett aktivt förenings-, kultur- och friluftsliv.

Centralt innehåll för fritidshemmet, bland annat:

- Olika sätt att utforska företeelser och samband i natur, teknik och samhälle, till exempel genom samtal, studiebesök och digitala medier.
- Byggnad och konstruktion med hjälp av olika material, redskap och tekniker.
- Hur gemensamma beslut kan fattas och hur konflikter kan hanteras på ett konstruktivt sätt.
- Närsamhällets och föreningslivets utbud av aktiviteter och platser för kultur, fritid och rekreation.
- Att orientera sig i närmiljön och hur man beter sig i trafiken på ett säkert sätt.

TIPS! En hembygdsförening kan bidra till många delar av det centrala innehållet för både förskoleklassen och fritidshemmet. Det kan ske i elevernas lokaler eller ute i landskapet. Särskilt under skolloven kan det finnas utrymme för extra aktiviteter. Några exempel på vad man kan göra tillsammans är att prova på olika hantverk, spela musik eller brädspel, ordna arkeologiklubbar, landskapsvandringar eller byggnadsvårdsläger. Tävlingar i uppsatsskrivande eller film om hembygden är andra förslag.

"Hyss hittar man inte på, de bara blir. Och att det är ett hyss vet man inte förrän efteråt."

Emil i Lönneberga

EXEMPEL

Skolbesök vid järnbruket

Bruzaholms bruk i Eksjö, Småland, är från 1660-talet och fortfarande igång. På bruksområdet ligger Eksjö museum som kommunen driver. Tack vare eldsjälarna från hembygdsföreningen kan 200 elever ifrån sju skolor komma hit på studiebesök varje år.

Text: Yvonne Nenander

Läs mer på
www.hembygd.se/barnochunga

FOTO: JES SUHR

EXEMPEL

Sommarläger i Jönköpings län

Jönköping läns hembygdsförbund bjuder in länets femteklassare till ett sommarläger varje år. 2017 var hembygdsföreningarna i Vaggeryds kommun värdar. Eleverna besökte Miliseum som är ett försvarshistoriskt museum, soldattorpet Lillemo, lajvbyn Basseberg och Braskabo hembygdstorp. Eleverna fick kliva rakt in i historien och uppleva och fundera kring den tillsammans med aktiva i hembygdsföreningarna. De fick prova på att hugga ved, laga pannkakor över öppen eld, slå rep i en repslagningsmaskin, smida krokar i en smedja, gammaldags lekar och mycket annat. Lägret finansieras genom en stiftelse som det regionala hembygdsförbundet har.

– Vi har ett hembygdsråd i kommunen. Där började vi planera sommarlägret redan under hösten året innan. Det berättar Lars Erik Joakimsson som är sekreterare i hembygdsrådet.

– Det är lätt att göra ett bra program, det finns så mycket kompetens och intressanta saker att lyfta fram i varje hembygdsförening. Vi samarbetade också med Hemslöjden och museer. Ferieanställda ungdomar vid ett av de medverkande museerna var handledare under veckan. Eleverna tyckte att det roligaste var att få göra hantverk och andra praktiska saker. Och de ville komma tillbaka nästa år!

FOTO: PATRICIA HALLMÄN

▶ Ett stort utbud av skolmaterial

Det finns många organisationer och andra aktörer som erbjuder skolmaterial för olika skolämnen. Mycket är gratis och kan laddas ner från webben. Det är sammanfattningar, övningar och lärarhandledningar, framtagna särskilt för olika ämnen och årskurser utifrån läroplanen. Flera regionala hembygdsförbund har också tagit fram skolmaterial. Länsmuseer och andra museer har ofta både skolmaterial kopplade till läroplanen, pedagogisk kompetens och verksamhet för skolan. Här intill är några exempel på webbplatser med skolmaterial som är värda att besöka för en hembygdsförening. •

TIPS! En hembygdsförening som vill veta mer om ett visst skolämne kan ta kontakt med någon av de ämneslärarföreningar som finns. Två exempel är *Svensklärlärföreningen* och *Föreningen Lärare i Samhällskunskap*:

www.svensklararforeningen.se
www.fl.su

TIPS! En väg att förstå mer om skolans vardag och söka kontakt med lärare är också lärarnas två fackförbund: *Läraryrket* och *Lärarnas Riksförbund*. De har mycket information om skolan på sina webbplatser och i sina tidningar.

www.lr.se
www.lararforbundet.se

www.skolburken.com

www.bondeniskolan.se

www.hkportalen.se

www.bioresurs.uu.se

www.naturskyddsforeningen.se/skola

www.hsr.se

www.lansskafferiet.org

www.hembygd.se/skane

www.so-rummet.se

Var möter vi eleverna?

Många associerar nog en hembygdsförening med hembygdsgårdens timmerstugor och historiska bruksföremål. De är unika miljöer där elever kan möta och uppleva den lokala historien. Men föreningen kan också gå till skolan och delta i undervisningen, vid studiebesök eller under raster. Man kan göra landskapsvandringar, poddradio eller mötas digitalt via sociala medier eller andra webbplattformar.

Hembygdsföreningen i skolan

Ett enkelt sätt för en hembygdsförening att samverka med skolan är att några av medlemmarna går till skolan och deltar under någon lektion eller aktivitet. Besöket behöver förstås planeras i god tid med ansvarig lärare. Att vara klassmormor eller klassfarfar är ett bra sätt att möta eleverna och deras funderingar och frågor, förmedla kunskap om hembygden och samtala om gamla och nya tider. Eller så bidrar man inom ett visst tema i något skolämne.

TIPS! Det här kan en hembygdsförening göra i skolan:

- Vara klassmormor/klassfarfar.
- Besöka skolklasser och berätta om hur människor

tidigare bodde och arbetade i trakten med hjälp av fotografier, filmer och föremål.

- Vara med i praktiska aktiviteter som bakning, slöjd eller temaarbeten.
- Hjälpa eleverna att göra en utställning.
- Hjälpa eleverna i arbete med arkivmaterial.
- Bidra i intervjuer mellan äldre och yngre.
- Hjälpa till vid projektarbeten både i grund- och gymnasieskolan.

På hembygdsgården

Sveriges hembygdsföreningar förvaltar cirka 1400 hembygdsgårdar, var och en med sin historia och karaktär. Det är en fantastisk resurs av kulturhistoriska miljöer, fulla av berättelser om gångna tider, levnadsöden, Sveriges och lokalsamhällets historia. Här

”Det är roligt att ha ett eget djur, men en farfar är också bra.”

Astrid Lindgren

finns olika stämningar och föremål som väcker känslor och frågor. De flesta ger många möjligheter till utevistelse både för lek och lärande. Självfallet är de värdefulla miljöer för dagens elever att uppleva och lära i.

I skolmuseet

Många hembygdsföreningar har särskilda samlingar av skol-föremål eller hela skolmuseer. De är ovärderliga resurser för elever, idag och i framtiden, för att kunna uppleva hur skolan var förr. Här finns berättelser om skolans historia, synen på bildning, kunskap, pedagogik och lärarens roll. Alla har vi minnen från en skoltid; ljusa och positiva, men kanske också mörka och svåra. En hembygdsförening kan ge dagens elever en upplevelse av hur skolan fungerade förr, genom berättelser och egna upplevelser. Eleverna kan då få berätta om hur de upplever skolan idag och tillsammans kan man till exempel reflektera över kunskap, lärande och olika lärtilar. Andra frågor att lyfta fram utifrån upplevelser av skolans historia är läsande och demokrati.

På upptäcktsfärd i landskapet

Ett enkelt sätt för en hembygdsförening att samarbeta med skolan är att erbjuda en landskapsvandring i närområdet. Föreningens medlemmar kan då berätta om platsens historia och landskapets förändring. Eleverna kan berätta om sina upplevelser och kunskaper. En landskapsvandring ger också motion. Man upplever väder och årstid, landskapets ljud och dofter. Vissa elever kan också tycka att det är lättare att lyssna, prata och lära sig nytt i rörelse utomhus än i ett klassrum.

TIPS! Skånes hembygdsförbund har producerat lärarhandledningen *Att landskapa* - inspiration och tips till hur man kan arbeta med den europeiska landskapskonventionen i undervisningen.

www.hembygd.se/skane

I skolträdgården

I en skolträdgård får eleverna kunskap om mycket som ingår i läroplanen. De lär sig om naturen, ekologi, var maten vi äter kommer från, om kretsloppstänkande och ett hållbart samhälle. De flesta

barn tycker om att så, plantera, vattna, luckra, se hur det växer och skörda. Skolträdgården har en stor plats i skolans historia. Många av de första folkskollärarna var duktiga odlare. De spred kunskap om nytto- och trädgårdsväxter och ansvarade ofta för socknarnas genbanker. Praktiskt arbete i en skolträdgård var en del av undervisningen i folkskolans tidiga år. 1900-talets första årtionden var en blomstringstid för Sveriges skolträdgårdar. Under efterkrigstiden föll intresset bort, men under senare tid har det börjat spira på nytt.

TIPS! Grönt kulturarv är ett varumärke för växtmaterial som samlats in genom Programmet för odlad mångfald, POM. Det är ett nationellt program för att långsiktigt bevara och nyttja våra kulturväxter och deras vilda släktingar. De har frukt och bär, fröer, krukväxter, köksväxter, lökar och knölar, perenner, rosor, träd och buskar med historia. Flera av dem finns numera i handeln att köpa.

www.slu.se

TIPS! Göteborgs botaniska trädgård har tagit fram faktablad och arbetsmaterial om skolträdgårdar för skolan.

www.botaniska.se

EXEMPEL**Klassmormor i sju år**

Att vara klassmormor eller klassmorför är ett utmärkt sätt att förmedla kunskap om hembygden och berätta om gamla och nya tider. Så här berättar Monica Boye-Möller i Järfälla Hembygdsförening, Stockholms län:

– Jag har varit klassmormor i sju år och besökt en klass i Lundskolan i Järfälla. Klassen kallas

Luftballongen. Det är barn i åldrarna 6-10 år, som arbetar integrerat och Montessorinspirerat. När jag är på Luftballongen inleds skoldagen med ämnet Livskunskap, som är mitt ämne. Jag tar upp alla möjliga teman med anknytning till livet då, nu och i framtiden. Ibland berätta jag om när jag var liten, visar föremål och vad de användes till. Ibland anknyter jag till något aktuellt.

– Vi har tre museer med anknytning till hembygden. Jag berättar om Järfällas historia, tipsar om utflyktsmål och föreslår att barnen tar med sina föräldrarna till museerna, där jag ibland har ordnat tipstävlingar med frågor om hembygden och olika museiföremål.

– Hembygds-kunskap finns insprängt i många

ämnen på schemat: geografi, historia, svenska, matematik, biologi. Viktigt när man är klassmormor är att komma till skolan regelbundet och att bjuda på sig själv. Tänk på att ju yngre barnen är, desto viktigare är det att de får känna, klämma och testa. Det är svårt att bara sitta stilla och lyssna – barnen behöver göra något praktiskt själva. Det är så roligt att träffa och samtala med unga människor. Man får ofta nya och oväntade perspektiv på tillvaron. Och säkert några nya hembygdsintresserade.

Text: Yvonne Nenander

EXEMPEL**Lekvänliga miljöer**

Ragunda Hembygdsgrd, Jämtland, är en populär mötesplats med skolmuseum, gårdsmuseum med bruksföremål och verktyg från självhushållets tid, ett sommarkök, en pigkammare, en bagarstuga och ett rum där barnen kan leka postkontor, telegraf och handelsbod. På loftet i lagården ligger – en minigolfbana. Per Bergvall i Ragunda hembygdsförening, en entreprenör och inspiratör, tycker att ett tydligt fokus på barnverksamhet och integration är viktig:

– Vi satsar på barnfamiljerna, för då kommer deras föräldrar också och alla åldrar blandas.

Text: Yvonne Nenander

"Ja, tiden går
och man börjar
bli gammal", sa
Pippi. "Fram på
höstkanten fyller
jag tio år, och då
har man väl sett
sina bästa dar."

Astrid Lindgren

FOTO: MARIE ANDERSSON

FOTO: TOMAS WAHLQVIST

EXEMPEL

En tidsresa till 1906

Skansen i Stockholm erbjuder skolan ett stort antal aktiviteter utifrån läroplanen. På Väla skola får eleverna göra en tidsresa till 1906 med hjälp av Skansens pedagoger. Eleverna får sjunga morgonpsalm, skriva på griffeltavla och lära sig om bin och sädeslag.

www.skansen.se

EXEMPEL

Fogdöns äldsta skola

Ett av Sveriges äldsta skolmuseer är Fogdöns äldsta skola, som togs i bruk redan år 1800. Hit kommer många skolklasser, föreningar och turister på besök. Hembygdsföreningen guidar också i skolmuseet under sina årliga kulturdagar i augusti.

Text: Yvonne Nenander

Läs mer på www.hembygd.se/barnochunga

Skolträdgård på schemat

Hushållningssällskapen bildades på 1700-talet för att sprida kunskap om hushållning. Hushållningssällskapet arbetar idag också med skolträdgårdar. Elever, pedagoger, skolpersonal och föräldrar samverkar tillsammans för att ta hand om en trädgård med hela kretsloppet från jord till bord.

hushallningssallskapet.se

FOTO: HUSHÅLLNINGSSÄLLSKAPET NORRÖTTEN VÄSTERBOTTEN

EXEMPEL

App för digitala rundvandringar

Skånes hembygdsförbund har varit med att utveckla en app för digitala rundvandringar, kallad Tidsmaskinen.

– Vem som helst kan själv skapa digitala rundvandringar till appen utifrån egna spännande platser, säger Maria Casagrande på Skånes hembygdsförbund.

www.hembygd.se/skane/tidsmaskinen

EXEMPEL

Om man sår får man skörda

I Malmköpingsortens hembygdsförening, i Södermanland, har man under flera år odlat tillsammans med elever.

Ett tiotal veteraner i hembygdsföreningen svarar för underhåll av byggnader, inventarier och genomför isupptagning, slåtter, veterantraktörplöjning och annat. Leif Jacobsson är en av trotjänarna som så gott som dagligen är nere på hembygdsgården:

– Sedan många år tar vi också emot dagisbarn. Vi bjuder på häst- eller traktorskjuts med vagn eller

släde, korvgrillning och visning av redskap och maskiner som finns i våra samlingar. Kontakten med barnen har varit fantastiskt positiv. Genom att så frön med sexåringarna, som till hösten blivit förstaklassare, har vi fått en naturlig väg till samarbete även med skolan.

Resultatet är mycket positivt. Hembygdsföreningen svarar för tillsynen av odlingarna under sommaren. Men många barn kommer med sina familjer och tittar på hur odlingarna tar sig. Till hösten när de nya förstaklassarna kommer så får de höra om gångna tiders potatislov och jordkällare. Sedan börjar grävandet i landet.

– Vilken förtjusning och överraskning. Så många morötter! Så mycket potatis! Det står inte på förrän landet är plundrat.

– Det brukar bli en god skörd, säger Leif Jacobsson, med en påse morötter och potatis till varje barn att ta med sig hem. En del tvättar av morötterna och äter dem direkt.

Lärarna gör en uppföljning i skolan. Syftet med projektet är uppfyllt med en naturlig "brygga" från förskola till skola och eleverna har fått kunskap om var maten kommer ifrån.

– De enda som kanske har haft några avvikande synpunkter är väl lokalvårdarna i skolan, för nog blir stövlarna leriga för de unga odlarna.

FOTO: LEIF JACOBSSON

"Men varför ska vi gräva ned potatisar i jorden nu om vi sen i höst ändå ska komma och gräva upp dem igen?"

Pojke i årskurs 2

Birgittas tipslista

– Saker att tänka på i mötet med en skolklass

Birgitta Biesheuvel har lång erfarenhet av samarbete med skolan. Hon sammanfattar här i några punkter vad som kan vara bra att tänka på i mötet med en skolklass.

- Inför besöket tala med klassens pedagog om placeringen i rummet. Eleverna kan till exempel sitta nära, på stolar och på golvet, helst inte i sina bänkar.
- Tala om vem du är och vad du vill göra.
- Var personlig, bjud på dig själv!
- Låt eleverna säga sina namn (om de är många i korus), så att alla får höra sin röst.
- Be eleverna att räcka upp handen om de vill något och ställ också frågor till dem. Se till att många kommer till tals.
- Använd kroppen och rösten för att förstärka din berättelse.
- Var kortfattad och gå rakt på det som fångar eleverna.
- Förenkla inte språket men förklara ord som kan vara obekanta för eleverna.
- Ta gärna med föremål eller foton som anknyter till din berättelse. Gör och visa de aktiviteter du berättar om.

FOTO: YVONNE NENANDER

- Aktivera alla sinnen, till exempel kan man låta eleverna känna på föremålen eller sjunga något. Ju yngre eleverna är, desto viktigare är det att de får känna, klämma och testa.

EXEMPEL

Barnen längtar efter berättelser

Varje höst hälsar Birgitta Biesheuvel på hos 2:orna i sin gamla skola i Stockholmsförorten Mälärhöjden. Hon berättar om hur hon och andra barn levde och lekte – och barnen klär ut sig, gör tidsresor och lär sig lekar från förr.

– Barn behöver veta något om människorna som har bott i området tidigare för att känna sig

hemma, säger Birgitta.

I Stockholms läns hembygdsförbund, där Birgitta Biesheuvel är styrelseledamot, är just "Bro mellan generationer" ett motto för verksamheten.

Förbundets barn- och ungdomsgrupp inspirerar länets 120 hembygdsföreningar att utveckla sitt samarbete med skolorna.

– Alla barn är nyfikna och vill höra berättelser, säger hon. En bra idé är att ta med sig några föremål och fotografier som anknyter till skolarbetet.

Text: Yvonne Nenander

Läs mer på

www.hembygd.se/barnochunga

Folkskolan 175 år En sagolik skola

Folkskolans historia uppmärksammades på många sätt under 2017 när folkskolan firade 175-årsjubileum. Bland annat gick startskottet för *En sagolik skola*, en vandringsutställning med hållpunkter på ett antal platser i landet. Till utställningen hör den interaktiva webbplatsen ensagolikskola.se. Utställningen och webbplatsen berättar skolans historia, från dess grundande 1842 till idag. Bakom projektet står Lärarstiftelsen i samarbete med Lärarförbundet, Svenska Barnboksinstitutet, Sveriges Museer och Sveriges Hembygdsförbund.

– Vi vill öka kontakten mellan olika generationer, mellan "gamla" och "nya" svenskar, och mellan skolor,

museer, hembygdsföreningar, bibliotek och forskning, berättar Lärarstiftelsens ordförande Eva-Lis Sirén.

– Vi vill också lyfta fram lärarnas, författarnas och konstnärernas insatser vid förra sekelskiftet, då de tillsammans åstadkom Sveriges största läsesatsning någonsin. Syftet är att göra fler delaktiga i vårt kulturarv och initiera fruktbara diskussioner om hur vi kan skapa en likvärdig skola för alla.

TIPS! Utställningen och webbplatsen ger hembygdsrörelsen en särskild möjlighet att uppmärksamma sin lokala skolhistoria. Många hembygdsföreningar har redan gjort egna utställningar och

skrifter. Det är också ett bra tillfälle att söka samarbete med museer, Lärarförbundets lokalavdelningar och andra intresserade kring föreläsningar, seminarier, visningar och andra aktiviteter.

– Satsningen är en möjlighet för hembygdsföreningar som vill berätta skolans historia. Utställningen, webbplatsen och utställningsmagasinet ger hembygdsföreningar mycket material att använda till exempel i visningar, egna utställningar och vid skolbesök, säger Viktoria Hallberg, verksamhetsutvecklare för barn och unga på SHF.

www.ensagolikskola.se
www.hembygd.se/barnochunga

Hur möter vi eleverna?

Det finns många sätt att utforma en aktivitet för skolan. Hur engagerar man eleverna och gör dem delaktiga? Vilka erfarenheter och förväntningar har de? Har vi ett välkomnande och respektfullt bemötande? Dessutom finns en rad pedagogiska metoder att utgå ifrån. Det kan vara tidsresor, muntligt berättande eller utomhuspedagogik.

På elevernas villkor

I mötet med eleverna är det förstås viktigt att utgå från deras perspektiv och intressen. De kommer med många tankar och frågor och behöver få ta plats, berätta, reflektera och uttrycka sig. Någon kanske är nyinflyttad och har ytterligare erfarenheter och tankar att bidra med. Enligt läroplanen ska eleverna ha inflytande över sitt lärande. Anpassat efter ålder kan de bjudas in att delta i planering på olika sätt. Hembygdsföreningen har förstås mycket kunskaper om platsens historia och personliga livserfarenheter att dela med sig av. Och läraren är alltid ansvarig för att eleverna erbjuds en bra undervisning enligt läroplanen. Men elevernas olika erfarenheter, kunskaper och frågor bör vara en viktig utgångspunkt i planeringen. Då har de sedan lättare att delta och ta till sig upplevelsen eller aktiviteten. Och då blir både historia, nutid och framtid mer spännande och levande.

Kulturarvspedagogik och kulturmiljöpedagogik

Hembygdsrörelsen, museer och andra kulturarvsinstitutioner har miljöer, verksamheter och arkiv som kan ge upplevelser och bidra till lärande och utveckling för alla åldrar. Förutom att bidra till lärande inom skolan och yrkesfortbildning inspirerar de också till det informella lärandet som vi alla behöver för att växa och utvecklas som människor och samhällsmedborgare.

Kulturarvspedagogik kan utgå både från fysiska miljöer, arkiv eller föremål – och från immateriellt kulturarv som berättelser, musik, dans och hantverkskunskap. I kulturmiljöpedagogik är platsen eller kulturmiljön, av särskilt stor betydelse. Det kan vara en arkeologisk plats, en kulturhistorisk byggnad eller en landskapsmiljö. I båda dessa pedagogiska inriktningar är sinnesupplevelser en viktig del, vad man hör, ser, smakar och känner. Några vanliga former är så kallade tidsresor och arkeologiskolor.

"Den enda verkliga upptäcktsresan består inte i att söka nya landskap utan i att se saker med nya ögon."

Marcel Proust

Ett syfte med kulturarvs- och kulturmiljöpedagogik är att fördjupa kunskaper och insikter om en historisk händelse, plats eller tid. Men samtidigt får vi också nya perspektiv på värderingar och frågor i vår egen tid.

Tidsresan

I tidsresan "förflyttar sig" en grupp i tiden. Den kan förberedas genom att ansvarig lärare, en hembygdsförening eller eleverna själva samlar fakta om den tid och händelse man vill gestalta. Man kan lyfta fram några karaktärer och särskilda frågeställningar som man vill betona. En enkel dramaturgi och rollfördelning ger en trygg ram för deltagarna att uppleva och improvisera inom. Med några tidsmarkörer, så som klädesplagg, blir gruppen redo att förflytta sig i tiden.

Det är bra att rama in tidsresan med en tydlig start- och slutpunkt. Till exempel kan alla gemensamt blunda, räkna ned och knäppa med fingrarna för att "förflytta sig i tiden". Likadant kan man göra för att "komma tillbaka till nutid" igen. Att alla deltar i tidsresan skapar en gemenskap, ingen står bredvid och tittar på. Men det är också viktigt att det finns frihet för var och en att välja i vilken grad man vill ta plats och uttrycka sin rollfigur. Genom inslag av till exempel musik och matlagning aktiveras alla sinnen. Väl "tillbaka" i nutiden kan lärarna eller andra ansvariga leda ett samtal om vad man upplevt. Det kan handla om skillnader och likheter med vår tid, vardagsfrågor, orättvisor, könsroller eller värderingar och normer.

Lär dig mer om kulturmiljö- och kulturarvspedagogik

Nordiskt Centrum för Kulturarvspedagogik. The Nordic Centre of Heritage Learning and Creativity AB bedriver forskning och utveckling kring lärande genom kulturarv. De arrangerar också kurser och konferenser, föreläsningar och workshops om kulturarvspedagogik. nckultur.org

Malmö Universitet ger kurser i kulturarvspedagogik i samarbete

med kulturarvsinstitutioner i Skåne. www.edu.mah.se

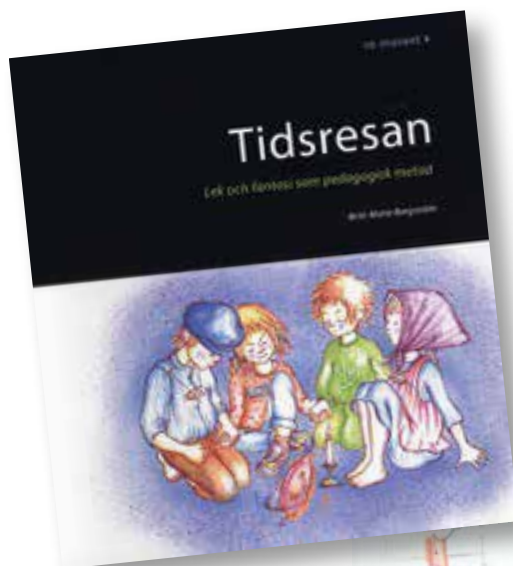
Linnéuniversitetet har en distanskurs i kulturmiljöpedagogik. Den belyser kulturmiljöpedagogik utifrån arkeologi, kulturarv, pedagogik, historiedidaktik och museipedagogik. www.lnu.se

Många läns museer arbetar med tidsresan som pedagogisk metod.

Några exempel:

- Kalmar läns museum. www.kalmarlansmuseum.se
- Murberget Länsmuseum Västernorrland. www.murberget.se/skola
- Jamtli. www.jamtli.se

Bridging Ages är en internationell organisation för alla som vill använda och utveckla tidsresan som metod. bridgingages.com

TIPS! *Tidsresan – lek och fantasi som pedagogisk metod*, av Britt-Marie Borgström är en presentation, med både praktiska och teoretiska exempel, av den metod som utvecklats av museipedagoger under mer än 30 år. Boken vänder sig till lärare, fritidsledare, pedagoger inom museer, skolor och förskolor och historiskt intresserade inom hembygdsrörelsen och turistnäringen.

www.jamtli.com

EXEMPEL

Tidsresan – en magisk lek som gör historien levande

Vi tänder ett ljus, blundar och håller i varandras händer. Kastrullocket av koppar blänker och snurrar runt på golvtilljorna. Kommer vi att hamna hundra år tillbaka i tiden? Eller i 1950-talet? Vår tidsresa ska snart börja...

På Jamtli länsmuseum har man arbetat länge med tidsresor som pedagogisk metod. De ger också kurser för pedagoger och andra intresserade.

Text: Yvonne Nenander

Läs mer på
www.hembygd.se/barnochunga

FOTO: BENGT WEILLERT

Sagobygden

Berättarnätet Kronoberg är en ideell förening med medlemmar från hela Norden. De driver bland annat Sagomuseet i Ljungby och Sagobygden som är ett samarbete med Ljungby, Alvesta och Älmhults kommuner. Per Gustavsson är en av Sveriges många berättare och en av förgrunds-gestalterna i nätverket.

Läs mer på
www.sagobygden.se

FOTO: BJÖRN GULLANDER

**"Fast man är
liten är man
minst lika
viktig som
en stor"**

Nalle Puh

Muntligt berättande – en länk mellan generationer

Platser, byggnader och samlingar blir mer intressanta om eleverna får höra berättelser om dem. Ju personligare, desto bättre. Dagens barn är svältfödda på muntliga berättelser. Här har hembygdsrörelsen en viktig uppgift.

En berättelse blir till när en, eller flera, lyssnare tar emot den. Berättelser kan roa, informera och sprida kunskap. Berättande skapar också gemensamma upplevelser och relationer. Att berätta för yngre generationer om familjen, tidigare släktled och viktiga händelser är identitetsskapande och har förekommit i alla kulturer. Muntligt

berättande vid den öppna elden om kvällarna är en del av människans historia. Men när den moderna tiden kom med radio, teve och film, då fick det muntliga berättandet konkurrens och trängdes undan. Under 1980-talet växte återigen en berättarrörelse fram över västvärlden. Berättarnätverk bildades och berättarkaféer startades för det folkliga berättandet. Flera yrkesgrupper använder idag muntligt berättande: lärare, museipedagoger, präster, vårdpersonal och bibliotekarier. Det berättas på skolor och sjukhus, på företag, i fängelser och i studiecirklar. I näringslivet används corporate storytelling för PR och affärsutveckling. På många arenor runt om

i landet uppträder också scenberättare inför publik. Och hembygdsrörelsens medlemmar berättar. Ofta som guider och pedagoger men ibland också som scenberättare. Den som vill fördjupa sig i berättande och bli mer medveten om de möjligheter som där finns har mycket spännande framför sig.

TIPS! Att tänka på vid berättande

- En bra berättare är bra på att lyssna.
- Muntligt berättande är interaktivt. Berättaren, lyssnaren och berättelsen är tre lika viktiga parter.
- Platsen för berättandet är viktig: Att alla deltagare står eller sitter bekvämt, att alla hör och ser bra, och att det inte är störande ljud eller väder och vind om berättandet sker utomhus.
- Berättarstunden behöver planeras väl så att alla deltagare känner trygghet. Den bör ha en tydlig början och ett tydligt slut.
- Om flera personer ska berätta bör det finnas någon som har koll på tiden så att alla håller sig till den överenskomna planeringen.
- Berättaren följer oftast en dramaturgi men anpassar sig till situationen och de som lyssnar. Berättelsen blir därför lite annorlunda varje gång den berättas.
- Berättaren använder sin röst och kropp, sin klädsel och omgivningen, sina och lyssnarnas associationer – ibland något föremål som kan hjälpa berättelsen framåt.
- Lyssnarna är delaktiga i berättelsen. De kan bjudas in att fråga, ge exempel och bidra med egna erfarenheter.

Beställ SHF:s skrift om berättande på
www.hembygd.se/butik

Nätverk och organisationer för muntligt berättande

Det finns flera nätverk och organisationer för muntligt berättande som bland annat arrangerar föreställningar och kurser. Två av dessa är *Fabula* och *ALBA (Allians för läkande berättande)*.

storytelling.se
sverigealba.blogspot.se

Berättarfestivaler

Berättarfestivaler arrangeras varje år. Två exempel är Skellefteå berättarfestival och Ljungby berättarfestival.

berattarfestivalen.se
www.ljungbyberattarfestival.se

”Du är modigare än du vet, starkare än du tror och klokare än du förstår.”

Nalle Puh

Utomhuspedagogik

Intresset för att lära in utomhus har vuxit under lång tid. Det finns naturskolor, ur- och skurdagis och en särskild gren har utvecklats inom pedagogiken – utomhuspedagogik. Mycket skolmaterial har tagits fram särskilt för lärande utomhus och det finns också forskning inom området. Den visar att barns kreativitet och koncentrationsförmåga förbättras av att vara ute. Kunskaper blir mer bestående om lärandet sker både utomhus och inomhus och deltagarna

mår bättre. Både barn och vuxna blir friskare och starkare av att vara utomhus ofta och regelbundet.

Den som vistas i skog och mark eller park får också en starkare känsla för naturen och insikter i vårt beroende av ekosystemen. Med en relation till landskapets natur- och kulturvärden blir begrepp som hållbar utveckling mer konkreta och begripliga. I landskapet får vi konkreta och starka upplevelser av natur- och kulturvärden, historiska spår, nutid och framtidsmöjligheter.

Lär dig mer om utomhuspedagogik!

Utenavet är ett nätverk för att främja utomhusbaserat lärande. Det sprider kunskap och goda exempel för utomhuspedagogik och arrangerar konferensen *Ute är inne*. SHF ingår i Utenavet sedan 2018.
www.utenavet.se

Centrum för naturvägledning, CNV är en kompetensresurs, utvecklingsnav och mötesplats för alla som underlättar för människor att uppleva och utveckla sin känsla för och kunskap om naturen och kulturlandskapet.
www.slu.se

Naturskolor finns över hela landet. De flesta drivs av respektive kommun.

Naturskolorna erbjuder pedagogiska program för skolan, fortbildningar för vuxna och andra aktiviteter. Pedagogiken bygger på elevernas egna upplevelser, upptäckter och sinnesintryck. www.naturskola.se

Naturum finns över hela landet och fungerar som en port till naturen. Där får du veta mer om de djur, växter, geologi och kulturhistoria som format det område du befinner dig i. I naturum finns ofta utställningar som passar hela familjen. De ordnar skolprogram, temakvällar, föreläsningar, visar film och ger råd och tips om utflyktsmål och vandringsmöjligheter i trakten. De

flesta naturrum drivs av länsstyrelsen, kommunen eller en stiftelse.
www.naturvardsverket.se

Skogen i skolan är ett nationellt samverkansprogram mellan skolan och Sveriges skogliga intressenter.
www.skogeniskolan.se

Nationellt Centrum för utomhuspedagogik, NCU är en resurs och kompetenspool för forskar- och magisterutbildningen i utomhuspedagogik, grundläggande lärarutbildningar och kompetensutveckling för verksamma inom fritid, rekreation och turism samt fortbildning inom skola och barnomsorg. old.liu.se

- En hembygdsförening kan erbjuda skolelever mycket att göra utomhus. Det kan vara prova på-stationer vid hembygdsgården, vandring i närområdet eller utflykter till olika natur- och kulturvärden i landskapet. En hembygdsförening kan också samarbeta med naturskolor, naturrum och andra aktörer. De har en hög kompetens inom utomhuspedagogik och hembygdsföreningen kan bidra med lokal- och kulturhistoriska kunskaper och material.

Bilder på barn

Det är mycket viktigt att inte fotografera barn utan deras och deras målsmans tillstånd. Bra tumregler är:

- Endast personalen fotograferar verksamheten för den pedagogiska dokumentationen.
- Vårdnadshavare och andra vuxna får fotografera eleverna efter personalens anvisningar.
- Vårdnadshavares samtycke ska finnas för fotografering av deras barn.

EXEMPEL

Besök i renässanspark

Hembygdsföreningen Jöns Henrikssons minne i Skåne förvaltar en renässanspark från 1600-talet anlagd av en präst i Östra Sallerup. De erbjuder kostnadsfria besök på tema landskap för kommunens årskurser 5–6. Målet är att fördjupa, levandegöra och konkretisera stormaktstiden, den tid då Skåne blev svenskt. De arbetar med bilder, kläder, berättelser och lekar. Här guidar Helen Engvald-Sivhed och berättar om parken för en skolklass i årskurs 6.

www.karlxistenar.se

FOTO: ULF SIVHED

Förberedelser

En hembygdsförening som vill samarbeta med skolan har mycket att vinna på en noggrann planering. Föreningen kan erbjuda skolan ett oräkneligt antal aktiviteter och samlingsformer. Vad man till slut väljer att börja med beror på intressen, kunskaper och praktiska förutsättningar. Det är också viktigt att tänka igenom vad man faktiskt vill uppnå med ett samarbete. Ju tydligare det kan formuleras desto mindre är risken för missförstånd, inom föreningen men också mellan föreningen och skolan.

Arbetsgrupp, syfte och tidsplan

En bra början för skolsamverkan är att forma en arbetsgrupp och en tidsplan för både förberedelser och genomförande. En ensam eldsjäl kan få mycket gjort men verksamheten blir också mer sårbar. Genom att forma en arbetsgrupp blir man mindre beroende av en person och får dessutom tillgång till fler kompetenser. Någon är kanske mer van vid att möta elever, en annan håller hellre i kontakten med kommunen och en tredje föredrar att sköta de praktiska förberedelserna. Det är också ett gyllene tillfälle att bjuda in fler att engagera sig i föreningen. Kanske finns där lärare, yrkesaktiva eller pensionerade som kan tillfrågas.

Ett nästa steg är att gå igenom vilka resurser som faktiskt finns i föreningen. Vad kan och vill man erbjuda skolan utifrån läroplanen? Att komma till skolan och delta under vissa lektioner, erbjuda tidsresor, lägerskola eller låta eleverna prova på hantverk? Det kan vara bra att börja med en aktivitet som inte kräver så mycket förberedelser.

När man i föreningen har ringat in vad man vill och kan erbjuda skolan bör man formulera syfte och mål för samarbetet. Det skapar tydlighet i dialogen med skolan och underlättar också för en bra utvärdering av samarbetet efter genomförandet. Nästa steg är att sätta en tidsplan. Här bör man också räkna in tid för förberedelser och uppföljning utöver själva aktiviteten.

"Om du vill gå fort, gå ensam, om du vill gå långt gå tillsammans."

Warren Buffet

Praktiska frågor

En hembygdsförening som vill besöka en skolklass för att delta under en lektion behöver inte så mycket praktiska förberedelser. Vill man däremot bjuda in skolan till sin hembygdsgård behöver de fysiska förutsättningarna ses över.

Branschriktlinjer för säker mat i samlingslokaler

Det är tillåtet för en hembygdsförening att bjuda en skolklass på till exempel smörgåsar vid ett besök. Livsmedelslagstiftningen gäller dock alltid, oavsett om man är registrerad som livsmedelsanläggning eller inte. Mer information finns i *Branschriktlinjer för säker mat i samlingslokaler*. De är godkända av Livsmedelsverket för att underlätta för föreningar att följa EU:s regler om livsmedelshantering. Du kan också kontakta din kommun eller läsa mer på Livsmedelsverkets hemsida:

www.slv.se.

Hembygdsförsäkringen

Hembygdsförsäkringen gäller för alla hembygdsföreningar som är medlemmar i ett regionalt hembygdsförbund och har tecknat sin grundförsäkring. Olycksfallsförsäkringen gäller alla som utför ideella uppdrag åt föreningen eller är besökare på föreningens egna arrangemang.

www.hembygd.se/forsakring

Det här är några viktiga frågor som man kan behöva ställa sig:

- Hur tar sig klassen till hembygdsgården?
- Finns det parkeringsplats?
- Hur är terrängen där man planerar att hålla till?
- Finns en tillräckligt stor lokal där man kan hälsa klassen välkommen och ge information?
- Om ni planerar att samlas utomhus, kommer alla elever att kunna höra och se den som talar? Finns möjligheter att anpassa aktiviteterna efter olika väder?
- Finns det plats att äta matsäck och kanske värma sig?
- Finns toalett?
- Har några av eleverna särskilda behov?
- Om någon skadar sig, finns möjlighet att ge första hjälpen?

Vems historia berättar vi?

Att väcka intresse för den lokala historien hos nya generationer är en stark drivkraft i många hembygdsföreningar. Men vilka bilder förmedlar vi till eleverna av hur det var ”förr”? I samma ögonblick som vi berättar något har vi också valt bort mycket som inte berättas. Hembygdsrörelsen har ibland fått kritik för att ha fastnat i det förflutna, ofta i bonde-samhället, och för att romantisera kring ett samhälle som också präglades av fattigdom, förtryck, klasskillnader och konflikter. En hembygdsförenings dokumentation, föremål och arkivmaterial kan inte vara heltäckande.

Att göra urval är helt nödvändigt, något som de flesta hembygdsföreningar har erfarenhet av. Men det är viktigt att man reflekterar över det faktum att samlingar och arkiv aldrig är helt representativa. Det finns alltid fakta, föremål och berättelser som är utelämnade.

Man kan göra en distinktion mellan historia och det förflutna. Det förflutna innefattar då allt som hänt tidigare, medan historia består av allt som finns återberättat skriftligt, muntligt eller i form av föremål, om det förflutna. Historia kan då betraktas som en berättelse om det förflutna som bygger på tolkningar. Den kan liknas vid "historiska glasögon" som fokuserar på vissa aspekter med en viss tolkning. Genom att visa elever att det finns olika sätt att se på historiska händelser, kan man bidra till deras förmåga att se kritiskt på olika beskrivningar av det förflutna. Det ingår också i läroplanen.

Värderingar och bemötande

En viktig fråga att ställa sig i föreningen är hur man vill att eleverna ska uppleva mötet. Vilken bild av verksamheten vill föreningen förmedla till elever och lärare? Idag pratar man ofta om värdegrund, normer och bemötande i skolan. Därför behöver man också i hembygdsföreningen fundera kring dessa frågor inför mötet med eleverna.

Våra normer och värderingar påverkar det vi säger och hur vi möter varandra. Hur uttrycker vi oss om kulturskillnader,

olika religioner och kön? Hur lyssnar vi till och hur tilltalar vi varandra? Med våra olika bakgrunder kan det ibland vara en utmaning att skapa förståelse. Det kan handla om skillnader i ålder, kultur, kön eller händelser som vi varit med om. En medvetenhet om dessa frågor ger en trygghet så att mötet med eleverna blir en bra upplevelse för alla deltagare.

Svåra frågor

I möte med elever kan det komma upp frågor som kan kännas svåra att hantera. Det kan vara frågor om skuld, krig eller död. Enligt aktuell forskning ökar barns och ungas oro för klimat- och miljöfrågor. Vi vill inte skuldbelägga eller skrämma dem men heller inte förneka eller förminska deras oro. Så hur kan vi hantera sådana frågor på ett konstruktivt sätt? Det kan räcka långt med att ge plats för ett samtal när en fråga som känns viktig för några deltagare kommer upp.

Ett sätt att leda frågor om miljö och klimat kan vara att prata om de ekologiska sambanden mellan naturen och oss människor. Många hembygdsföreningar har goda exempel från självhushållningens tid då odling, lagring, tillagning av livsmedel och avfallshantering skedde på gården. Många hembygdsföreningar kan visa hur människor för inte så länge sedan levde utan farliga kemikalier och utan att producera stora mängder med sopor. Det finns också många exempel att lyfta fram från historien

på hur man övervunnit olika svårigheter och stora förändringar.

Föreningsutveckling

När hembygdsföreningen förbereder sig för samarbete med skolan kan det dyka upp frågor om vardagligt föreningsarbetet, arbetsformer och rutiner. Hur arbetar vi tillsammans? Finns det något vi kan pröva att göra lite annorlunda? Hur bemöter vi nya medlemmar? Hur kan vi ge plats för ungdomar som vill engagera sig? Att diskutera hur föreningen arbetar kan vara en bra förberedelse inför mötet med skolan. De som vill kan också använda olika material som finns framtagna för föreningsutveckling.

TIPS! Inflytandeguiden är ett metodmaterial, en bok och ett spel för organisationer som vill utvecklas kring demokrati och medlemsinflytande.

www.axkultur.se/inflytandeguiden

Maria Ojala forskar om ungas upplevelse av klimatförändringen

Maria Ojala är docent i psykologi vid Örebro Universitet och forskar om barns och ungas tankar, känslor, kommunikation och handlande i relation till klimatförändringarna. Hennes forskning handlar bland annat om lärande, miljöproblem, hopp och ideellt engagemang för klimatfrågan.

– Utöver detta är de unga som har tilltro till att åtminstone några vuxna tar sitt ansvar angående hållbarhetsfrågor, också mer hoppfulla och engagerade. Det visar på vikten av att unga i olika sammanhang får komma i kontakt med vuxna som engagerar sig kring dessa frågor på olika sätt, säger Maria Ojala.

www.oru.se/personal/maria_ojala

TIPS! Studieförbundet Vuxenskolan har ett studiematerial för organisationsutveckling som både kan användas för en enklare översyn av rutiner och arbetsformer eller ett mer långsiktigt och fördjupat utvecklingsarbete.

– Kontakta ditt lokala SV-kontor när din förening behöver råd och stöttning i föreningsarbetet, det är det som vi brinner för, säger Eva Humble, chef för Studieförbundet Vuxenskolan i Sörmland och kontaktperson för samarbetsavtalet med hembygdsrörelsen.

www.sv.se

”Nog är det underbart att ingen behöver vänta ett enda ögonblick på att göra något för att förbättra världen.”

Anne Frank

Samarbetspartner

Stabilitet och långsiktighet bör finnas med när man som förening vill gå in i ett samarbete med skolan. I en ensam förening som bygger på ideella krafter kan det ibland vara svårt att få ihop en stabil arbetsgrupp. Det finns också orter och socknar som inte längre har någon "egen" skola. Ett sätt är då att samverka med andra föreningar och organisationer.

Många hembygdsföreningar inom samma kommun samarbetar i kretsar. Det ger en gemensam plattform i dialogen med kommunen. Det kan gälla frågan om hur föreningarna kan vara en resurs för skolan men också andra frågor, som finansiering och inflytande över fysisk planering. Det kan också finnas hembygdsföreningar i angränsande kommuner som är intresserade av att samarbeta. Av det regionala hembygdsförbundet kan föreningen få veta mer om vad som kan samordnas i länet eller regionen.

Andra ideella föreningar på orten kan ha mycket gemensamt med hembygdsföreningen. Kanske finns det studieförbund, bibliotek, trossamfund, kulturföreningar eller företag som redan har verksamhet för barn och skolor där hembygdsföreningen kan bidra. Eller så går de också med en vilja att få till ett samarbete med skolan.

Länsmuseerna och andra museer har ofta ett samarbete med regionala hembygdsförbund och hembygdsföreningar. Många av hembygdsrörelsens ideellt engagerade medlemmar har glädje av att ta del av museernas kompetens, till exempel inom pedagogik. Hembygdsrörelsen har å sin sida

en ovärderlig kunskap om lokalhistorien. Och många hembygdsföreningar förvaltar kulturmiljöer, samlingar, arkiv och mötesplatser ute i hela kommunen och länet. Så här skriver kulturvetaren Maria Paulsson i SHF:s förstudie *Barn, unga, skola* från 2013 om möjligheterna till utveckling av kulturarvspedagogik i mötet mellan det professionella och ideella: *"Många inom hembygdsrörelsen vill ha ökad samverkan med skolorna, något som de flesta regionala museer har väl inarbetat i olika skolprogram. Museernas bekymmer är att de inte kan få ut sin skolverksamhet mer än till närliggande skolor, då skolan ska vara avgiftsfri och inte kan förlägga sin skoldag på ett museum långt borta från skolorten. Hembygdsgrdarna skulle därför kunna vara en större resurs för museet mot skolan ute i länet, där museerna kan vara behjälpliga med pedagogik-kompetens genom kurser för intresserade hembygdsföreningar."*

EXEMPEL

Samarbete om friluftsdag

Glimåkra medverkar i en friluftsdag för alla fjärdeklassare i Östra Göinge kommun. Föreningens ordförande Sven Rune Nilsson berättar:

– Det sker i samarbete med Friluftsfrämjandet, Skogssällskapet som äger skogen, kommunen och länsstyrelsen. Det blir ofta över hundra elever som kommer och deltar i olika stationer. Bland annat får eleverna besöka Sporrakulla gård som ligger i skogen och höra berättelser om hur livet kunde vara där de senaste fem hundra åren. Det är väldigt uppskattat.

www.hembygd.se/glimakra

"Ingen av oss är lika smart som alla av oss."

Ken Blanchard

Finansiering

Verksamhet för skolan innebär nästan alltid ekonomiska kostnader för en hembygdsförening. Det kan vara utgifter för resor och fika i samband med planeringsmöten eller för inköp av material inför en aktivitet. Skolan har utrymme för kulturaktiviteter i sin budget men behöver förstås göra prioriteringar. En hembygdsförening kan välja att stå för vissa kostnader men det finns också extra medel att söka.

Ta betalt

Skolan har möjligheter att täcka kostnader inom ett samarbete med en hembygdsförening. Men då behöver man börja dialog och planering i god tid. Det kan till exempel handla om kostnaden för bussbiljetter till en utflykt för eleverna. Dialogen kan ske med en rektor eller huvudman för en skola.

I alla kommuner, län och regioner är barn och ungdomar prioriterade. Kommunen har också ett ansvar för att erbjuda aktiviteter till barn och unga under fritid och skollov. Här kan det finnas utrymme för samarbete om en förening vill erbjuda en lämplig verksamhet. Barn- och ungdomsverksamhet kan också gynna föreningens möjligheter att få verksamhetsbidrag.

Samarbete och bidrag

Det finns många andra instanser som fördelar bidrag till föreningslivet för

projekt och verksamheter för barn. Det finns statliga bidrag till olika aktiviteter som skolornas huvudmän kan söka. Länsstyrelserna kan ge ekonomiska bidrag till föreningslivet i länet, till exempel inom områden som kulturmiljö- och landskapsvård eller integration. Finansiering kan också sökas i samarbete med andra organisationer, eller med museer. Vissa bidrag är riktade enbart till ungdomsorganisationer som i sin tur kan vara intresserade av hembygdsrörelsen som en samarbetspartner. Kontakta gärna museer, organisationer och andra med frågan om samarbete kring skolaktiviteter och finansiering.

Läs mer om möjligheter till finansiering på www.hembygd.se/barnochunga

”Vi ställs
hela tiden
inför
fantastiska
möjligheter,
briljant
förklädda
till olösliga
problem.”

Lee Iacocca

"Det har jag aldrig provat,
så det klarar jag helt säkert."

Pippi Långstrump

EXEMPEL

Skapande skola på Erikskulle

Norrtälje kommun bjöd in kulturaktörer för att presentera sina erbjudanden för skolan inom Skapande skola.

– Vi hade redan förberett ett skolprogram med en professionell berättare som skulle dramatisera en tidsresa och vi i hembygdsföreningen skulle hålla i slöjdaktiviteter med barnen, berättar Annkristin Hult, från Söderbykarls fornminnes- och hembygdsförening. Vi tog emot två busslaster med barn per dag som fick en heldag på Erikskulle, vår hembygdsgård. Vi gjorde programmet

FOTO: ANNKRISTIN HULT

FOTO: ANNKRISTIN HULT

▶ i två år för alla tredjeklassare i kommunen. Gemenskapen och vi-känslan i föreningen stärktes när vi gjorde det här tillsammans och fick visa hur roligt man kan ha på hembygdsgården. Mötena mellan oss vuxna och barnen är så värdefulla. Vi har mycket att lära av barnen!

www.erikskulle.se

FOTO: ANNKRISTIN HULT

Ta kontakt med skolan

"Att ta det första steget är den viktigaste delen av varje upptäcktsfärd och utan tvekan det mest betydelsefulla."

Platon

Hur får en hembygdsförening kontakt med skolan? Det är inte alltid det enklaste. Även om det finns intresse hos både rektor och lärare så kan det saknas tid för planering. Eller så finns inte pengar till transporter för eleverna. Men det finns vägar till en bra dialog.

Lärare, rektor eller huvudman

Ofta börjar ett samarbete mellan en hembygdsförening och skolan genom en personlig kontakt, till exempel mellan någon i hembygdsföreningen och en lärare. Då når man i första hand den klass eller det ämne som just den läraren har ansvar för. En annan väg är att kontakta ansvarig rektor. Man kan också ta kontakt med skolans huvudman. Många kommuner ordnar så kallade utbudskvällar där olika kulturaktörer i en kommun kan visa upp sin verksamhet för skolan. Det kan vara ett bra tillfälle för en hembygdsförening att knyta kontakter. Man kan också få kontakt med lärare via de fackliga

organisationernas lokalavdelningar, eller via elev- och föräldraorganisationer.

Kulturombud och kulturskolan

Många skolor har idag särskilda kulturombud. De tar emot och sprider vidare information till skolpersonal och föräldrar om elevernas möjligheter att ta del av kultur, bland annat på personalmöten och föräldramöten. Kulturombuden har förstås tät kontakt med kommunens kulturförvaltning eller stadsdelens kultursamordnare. På flera håll finns också elevkulturombud med ett extra intresse och ansvar för att bidra till ett rikt kulturliv på skolan. En kontakt med de

här ombuden kan vara ett sätt att nå ut med information om vad en hembygdsförening kan erbjuda.

I nästan alla kommuner finns kulturskolan. Den är offentligt finansierad och erbjuder eleverna kurser i musik eller drama med mera efter skoltid. Kulturskolan kan ha intresse för ett samarbete med en hembygdsförening kring något av det man redan gör eller för att utveckla en ny verksamhet.

Fortbildning för lärare

Hur väl en hembygdsförening än förbereder sig och tar fram erbjudanden som är förankrade i läroplanen, kan det ändå vara svårt för lärarna att få tid att sätta sig in i dem. Här kan en möjlighet vara att använda sig av

de fortbildningsdagar som lärare har varje termin, främst vid terminens början och slut, samt under vissa lov. Hembygdsföreningen kan föreslå att få presentera sitt erbjudande för en, flera eller till och med alla lärare på skolan. Självklart behöver det förankras med skolans rektor.

Hembygdsföreningen får då tid att presentera sig och lärarna kan lättare bedöma om aktiviteterna passar in i undervisningen. I planeringen av fortbildningen är det viktigt att föreningen utgår ifrån läroplanen och hänvisar till de uppdrag, mål och centrala innehåll som man särskilt vill anknyta till. Under fortbildningen bör det finnas utrymme för lärarna att diskutera hur erbjudandet kan passa in i deras undervisning.

EXEMPEL

Fortbildning för lärare

Skånes hembygdsförbund erbjuder fortbildning för lärare i samarbete med andra kulturarvsinstitutioner i Skåne. Den handlar om att använda den lokala platsen i undervisningen för till exempel historia eller värdegrundsfrågor.

– Fortbildningen är både ett tillfälle att förbereda samarbetet mellan hembygdsförening och skola och en kompetenshöjning för båda parter. Inte minst är fortbildning ett sätt att stärka samarbetet mellan lärare och hembygdsföreningar, säger hembygdskonsumenten och kulturpedagogen Sara Williamsson.

FOTO: SARA WILLIAMSSON

Kom igång

Arbetsgrupp och tidsplan

- Bilda en arbetsgrupp i föreningen eller tillsammans med andra.
- Finns det fler medlemmar i föreningen att särskilt bjuda in till arbetsgruppen? Finns det nya medlemmar att rekrytera?
- Starta en studiecirkel, ett välbeprövat sätt att planera tillsammans.
- Gör en arbetsfördelning inom gruppen.
- Ta en första kontakt med skolan/skolans huvudman för en dialog om ert erbjudande. Ta reda på arbetsformer, pedagogisk inriktning och profilering, årsplanering och fortbildningsdagar.
- Gör en tidsplan som också är anpassad efter skolans/skolans huvudmans planering.
- Formulera syfte och mål med ert samarbete med skolan.
- Förbered för dokumentation och utvärdering, det gör uppföljning mycket lättare.
- Be ert regionala hembygdsförbund om tips. Hur gör andra föreningar? Vilka ekonomiska bidrag finns att söka?

Intressen, resurser och paketering

- Titta i läroplanen och notera de delar ni vill bidra till.
- Ringa in era resurser och intressen.

Finns en hembygdsgård eller annan kulturmiljö, arkivmaterial eller hantverk? Vad vill och kan ni erbjuda skolan?

- Titta bland olika skolmaterial och välj något ni vill använda.
- Formulera några alternativ utifrån de delar i läroplanen som passar ihop med era intresseområden och resurser.
- Diskutera om det är någon särskild pedagogisk metod eller form ni vill utgå ifrån.
- Gå igenom vilka eventuella samarbetspartner ni kan ha med i arbetet, till exempel andra hembygdsföreningar, kommunen eller andra lokala föreningar.

Dialog med skolan, finansiering och kommunikation

- Kontakta skolan och ta reda på i vilka ämnen och årskurser det finns vilja till samarbete.
- Fråga om de kan avsätta fortbildningstid. Det frigör planeringstid för lärarna.
- Har skolan ekonomiska medel för samarbetet? Finns det medel att söka?
- Gå igenom praktiska frågor, hur ser det ut med transporter, tillgänglighet, säkerhet, skolskjutsar, toaletter, datorer, möjlighet att äta matsäck?
- Samarbete med andra aktörer kan

öppna fler finansieringsmöjligheter.

- Ta upp frågan om finansiering med kommunen.
- Gör en plan för kommunikation. Hur vill ni synas på hemsidan, i lokalpressen och i sociala media?

Genomförande och utvärdering

- Komplettera syfte och mål för projektet i dialog med skolan.
- I vilken mån är eleverna involverade i planeringen?
- Behövs en förberedande träff med eleverna för att introducera samarbetet?
- Behöver föräldrarna informeras?
- Behövs ett körschema för den planerade aktiviteten?
- Hur ska aktiviteten följas upp? Till exempel genom samtal i klassen.
- Utvärdera samarbetet tillsammans med lärare och elever.
- Gör en egen utvärdering i föreningen eller arbetsgruppen. Samla förbättringsförslag och erfarenheter för ett fortsatt samarbete.
- Sammanställ en dokumentation av samarbetet.

Hembygdens barn och skola

Inspiration för hembygdsföreningar som vill samverka med skolan

Hembygdsrörelsen är en resurs för skolan. Med sitt lokala engagemang för orten och dess miljöer kan en hembygdsförening ge ett viktigt komplement till skolans undervisning. I mötet med en hembygdsförening får elever lära sig om platsens historia, möta lokalt föreningsliv, prova på slöjd, delta i intervjuprojekt, forska i arkiv eller samtala om demokrati och andra värdefrågor. Eleverna får möjlighet att reflektera över historia och nutid, utbyta livserfarenheter och blicka in i framtiden.

Den här skriften vänder sig till hembygdsföreningar som vill utveckla sitt samarbete med skolan. Här finns tips, inspiration och en mängd exempel. Vad är viktigt att tänka på? Hur kan samarbetet passa in i skolans läroplan? Vilka pedagogiska metoder finns? Och inte minst, hur kommer man igång? Skriften passar för att användas i studiecirklar i samarbete med studieförbund. Mer material finns på www.hembygd.se/barnochunga